Hållbar och innovativ turismutveckling

Hållbar och innovativ turismutveckling

ISBN 978-92-893-2488-5

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2013-718>

ANP 2013:718

© Nordiska ministerrådet 2012

Layout: Erling Lynder

Detta är ett utdrag ur den kompletta rapporten:

Inspirationskatalog

– goda exempel på hållbar och innovativ
turismutveckling i nordiska ytterområden

Berit C. Kaae

TemaNord 2011:557

ISBN 978-92-893-2259-1

© Nordiska ministerrådet

Länk: [www.norden.org/da/publikationer/
publikationer/2011-557](http://www.norden.org/da/publikationer/publikationer/2011-557)

Denna rapport är utgiven av med finansiellt stöd från Nordiska ministerrådet. Innehållet i rapporten avspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets synpunkter, åsikter eller rekommendationer.

www.norden.org/sv/publikationer

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet
Ved Stranden 18
DK-1061 København K
Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Hållbar och innovativ turismutveckling

6	Tema 1
Ökad tillgänglighet och mer miljövänliga transporter inom turismen	26	Tema 9
Natur- och kulturförmedling till turister samt storytelling
8	Tema 2
Miljövänligt transport som semesterform	30	Tema 10
Extremsport och utmanande aktiviteter i naturen
10	Tema 3
Förändringar i ytterområden	34	Tema 11
Gastronomi och lokala livsmedelsnätverk som en del av turismen
12	Tema 4
Innovativa och miljövänliga övernattningsmöjligheter för turister	38	Tema 12
Konst och kultur
16	Tema 5
Ett grönare turismföretag	40	Tema 13
Festivaler och evenemang
18	Tema 6
Clean-tech och energiteknik som turistattraktioner	44	Tema 14
Vidareutveckling av nordisk hälsa och wellness för turister
20	Tema 7
Nationalparker, världsarv och andra skyddsområden	46	Tema 15
Verktyg och digitala möjligheter
24	Tema 8
Djurlivsturism		

Inledning

Över hela jorden flyttar befolkningen in till städerna – även i de nordiska länderna. Särskilt de mer glesbefolkade områdena i Norden får allt svårare att behålla befolkningen och sysselsättningen. När de traditionella försörjningsmöjligheterna blir allt färre i ytterområdena måste man tänka i nya banor, och en möjlig väg att gå är att satsa på nya erbjudanden och upplevelser för turister i områdena. Allt fler söker nya sätt att semestra på: de vill bo i stugor, de vill ha en aktiv semester och de vill ha tid och utrymme för att fördjupa sig. De vill komma i kontakt med sina rötter, med naturen och miljön. De vill ha något nytt, de vill ha kvalitet, och de vill ha det nu.

När Danmark hade ordförandeskapet för nordisk företags- och regionalpolitik 2010 tog Miljøministeriet och Økonomi- og Erhvervsministeriet därför gemensamt initiativet till att undersöka de möjligheter till utveckling som ligger dolda i ytterområdena när det gäller nya semesterformer och upplevelsemöjligheter.

Med anledning av detta har forskningscentret Skov & Landskab vid Köpenhamns Universitet, LIFE, samlat över 100 goda exempel som inspiration för turistsektorn och andra lokala aktörer över hela Norden. Exempelen utgår oftast från platsbundna egenskaper, varför de inte omedelbart kan överföras till annan lokalitet. Däremot kan de inspirera andra att utnyttja sina egna platsbundna egenskaper. Det är min förhoppning att de många exemplen ska bidra till kommande regionala strategier och stimulera lokal utveckling med lokal förankring som kan glädja och gynna såväl lokalbefolkningen som alla oss andra.

Köpenhamn i november 2011
Ida Auken
Danmarks miljöminister

Ökad tillgänglighet och mer miljö- vänliga transporter inom turismen

Många ytterområden i Norden är svårtillgängliga på grund av att de ligger avses och har en begränsad transportinfrastruktur. Tillgänglighet är en förutsättning för turism, och utveckling av infrastrukturen ökar tillgängligheten för såväl turister som lokalbefolkning. Kryssningar utgör en av de få tvärgående resealternativen för turister i Norden, och det är en bransch som befinner sig i stark tillväxt i Norden.

Transporter utgör turismens främsta miljöbelastning, och fram till år 2050 ska koldioxidutsläppen från transporter enligt EU och G8-länderna reduceras med 95 procent. Utveckling av mer miljö-
vänliga transportmedel spelar därför en central roll, och Norden är ledande inom flera nya tekniker som också kommer att minska turismens miljöbelastning.

Foto: Skipsrederforeningen

Nordiska farvatten som särskilda miljöområden för fartygstrafik

Östersjön och Nordsjön har som de första farvattnen i världen utsetts till särskilda "Emission Control Areas" (ECA), där fartygstrafiken före 2015 ska sänka sina svavelutsläpp med 90 procent. Detta kräver innovation och miljöteknologisk utveckling. I Danmark har Partnerskap för Renare Skipsfart (Partnerskap för renare sjöfart) gjort upp en handlingsplan med konkreta mål och insatsområden. Flytande naturgas (LNG) är ett lovande framtida bränsle för fartygstrafiken. Bland annat kommer den ökande

- kryssningsturismen i Norden att bli mer miljö-
vänlig som en följd av dessa åtgärder.
• Länk: www.mst.dk – sök på sjöfart

Vätgasbilar på frammarsch i Norden

- Väte har stor potential som framtida miljö-
vänligt bränsle i Norden och kan produc-
ras från bland annat varaktiga energikäl-
lor. Skandinavien har ett av världens mest
• utbyggda nätverk av vätgastankstationer,
• och Scandinavian Hydrogen Highway Part-
nership planerar ett heltäckande nätverk
• av tankstationer fram till år 2015. Norden
• förväntas bli en av de första marknader där
• vätgasdrivna bilar kommersialiseras 2015.
• Norden har en stor potential för att skapa
• företagsutveckling med utgångspunkt från
• vätgastekniken. År 2050 kan vätgasdrivna
• bilar utgöra uppemot 25–50 procent av den
• nordiska och europeiska bilparken. Detta
• kommer också att beröra turismen.

- Länkar:
• www.scandinavianhydrogen.org
• www.hynor.no och www.vatgas.se
• www.hydrogenlink.net och www.vatgas.se/images/stories/pdf/07029_advancing_nordic_hydrogen_report.pdf

Elbilar på Island

- Island satsar på eldrivna bilar eftersom
• de geotermiska kraftverken ger tillgång
• till billig, koldioxidneutral elektricitet och
• eftersom landet är av överskådlig storlek,
• både geografiskt och sett till antalet invå-
• nare. Det är särskilt Northern Lights Energy
• (NLE) som står för dessa innovationer inom
• transporter på Island, och man arbetar
• även med projekt inom Skandinavien.
• Övergången till eldrivna bilar på Island
• bygger på ett samlat varumärke, "EVEN"

Illustration: Aki Marjasvaara

(Electric Vehicles & Environment), som täcker alla aspekter av övergången till eldrift och har förberetts sedan 2008. I september 2011 påbörjar NLE försäljningen av eldrivna bilar i Island och Norge och senare i de övriga nordiska länderna. Syftet är att bygga ett komplett system för ett helt land som sedan kan användas som en prototyp för andra platser.

Länk: <http://en.nle.is>

Gröna motorvägar i Finland?

Ett pilotprojekt kring ”gröna motorvägar” runt staden Lovisa i Finland är under utredning. Syftet är att bygga en motorväg för el- och biobränsle drivena bilar som ger låga koldioxidutsläpp, är energieffektiv och utgör en intelligent och hållbar transportmöjlighet. Anläggningen kommer att producera hållbar energi via vind, sol och jordvärme. Pilotprojektet kan testa dessa transportformer och få erfarenheter som kan bidra till mer miljövänliga sätt att resa. Stora finska energibolag med fokus på miljövänlig transport deltar som parter i projektet. Ytterområdenas behov och turismen har en central roll i forskningen.

Länk: www.loviisa.fi

Destinationer med koldioxidneutral transport – en möjlighet i Norden?

Alpine Pearls är ett samarbete mellan 24 turistkommuner (pärlor) i sex länder i Alporna med syftet att stödja och utöka miljövänlig transport (Soft Mobility). Samarbetet är ett resultat av två EU-projekt. Områdena som deltar ska

Foto Alpine Pearls

- leva upp till en rad olika kvalitetskriterier.
- Turisterna anländer med kollektivtrafik och har garanterat bilfri rörlighet på destinationen med hjälp av till exempel elbilar och elcyklar. Det finns bland annat etablerade tankstationer för solex och destinationerna ska leva upp till en rad miljömässiga standarder. Alpine Pearls-konceptet har stor potential för Norden.

Länk: www.alpine-pearls.com

REAP Tourism – analys av resurs- och energiförbrukning inom turism

- Southwest Tourism i Storbritannien har i samarbete med Stockholm Environmental Institute utvecklat ett verktyg för att mäta turismens och reseaktiviteternas miljömässiga ”fotavtryck”. Detta omfattar både resa, mat, aktiviteter, inköp med mera under turisternas besök. REAP kan inspirera de nordiska länderna att utveckla liknande verktyg som är anpassade efter nordiska förhållanden. England har mycket ambitiösa mål för att minska koldioxidutsläppen, och REAP kan bland annat användas till att undersöka vilka förändringar inom turismen som ger den största miljömässiga vinsten, till att planera och bygga upp scenarier för framtiden, till att utveckla policyer, fatta beslut och prioritera initiativ. Länk: <http://resource-accounting.org.uk/reap-tourism>

Konceptbillede: SpacePort Sweden

Nya utmaningar – rymdturism

- SpacePort Sweden i Kiruna öppnar om ett par år för de första kommersiella rymdturisterna och därmed också för helt nya perspektiv på turism. Innovativt – men inte miljövänligt. Virgin Galactic prövar just nu sina nya rymdfartyg och biljetterna kostar 200 000 dollar för de första rymdturisterna. Över 300 turister står på väntelistan. Esrange Space Center i Kiruna har redan ett besökscenter, guidade rundturer samt kafé och souvenirbutik. Man erbjuder även studiebesök med teknisk inriktning tillsammans med en rymdforskare och möjligheten att skicka upp en egen stratosfärisk ballong. Dessutom erbjuds organiserade guidade rundturer på svenska och engelska med utgångspunkt från turistbyrån i Kiruna.

Länk: <http://www.spaceportsweden.com>

Miljövänligt transport som semesterform

Nordens stora yta och goda tillgång till naturområden ger rikliga möjligheter att färdas omkring i landskapet till fots, på cykel, till häst, på skidor, med hundsläde, kanot, timmerflotte, solcellsbat eller prairievagn. Detta är en turistupplevelse i sig självt, ökar inte koldioxidutsläppen och bidrar till hållbarhet på destinationerna. Några av dessa möjligheter är redan väl utvecklade, men ofta synliggörs de inte tillräckligt för icke-nordiska turister, som finner det oöverstigligt att planera en resa i Norden. Flera exempel har visat att bra kartor och beskrivningar kan öka turismen betydligt. Det finns också potential för fler paketresor. Ett sammanhängande nät av stigar och markerade leder är en förutsättning för denna typ av turism.

Foto: Jokkmokkguiderna

Miljöcertifierade ridturer på Island

Íshestar erbjuder ridsemester och samarbetar med lokalbefolkningen om guidning, övernattnig och utspisning på turerna, vilket skapar arbete för omkring 100 lokala invånare i ytterområdena. Íshestar har en hållbarhetspolicy och är certifierade med EarthCheck.
Länk: www.ishestar.is

Ekoturismcertifierad kajaksemester

Havnomadens Kajakksenter erbjuder kajakkurser, guidade turer och konferenser. Kajakcentrumet har blivit ett resurscenter och en mötesplats för lokalbefolkningen och kajakpaddlare. Havnomaden är godkänt som Norsk Økoturismebedrift (norskt ekoturismföretag).
Länk: www.havnomaden.no

Semester med hundsläde

Jokkmokkguiderna erbjuder semester med hundsläde. Företaget har kvalitetsmärkningen Naturens Bästa och tilldelades 2008 "Grand Travel Award" som årets ekoturismarrangör. De deltar i Destination Jokkmokk, som strävar efter

(Foto: Sigurður Jökull)

att skapa en miljömässigt, kulturellt och ekonomiskt hållbar destinationsutveckling.

Länkar: www.jokkmokkguiderna.com och www.destinationjokkmokk.se

Timmerflottfärder

Vildmark i Värmland ordnar timmerflottfärder på Klarälven. Deltagarna monterar timmerflotten själva och färden varar i upp

Foto: ©Staffan Widstrand

till en vecka. Företaget samarbetar med markägarna och undervisar deltagarna om allemansrätten. Vildmark i Värmland mottog 1998 Grand Travel Awards första ekoturismpris och blev 2002 certifierade av Naturens Bästa. Länk: www.vildmark.se

Färöarna till fots och Färöarna på cykel

På Färöarna ger man ut guideböckerna Färöarna till fots och Färöarna på cykel, som gör det lätt för turister att planera en vandrings- eller cykelsemester och att hitta på öarna. Guideböckerna ger detaljerade beskrivningar av leder, upplevelser med mera. Länk: www.visitfaroeislands.com

Guldturerna i Destination Funäsdalen

Funäsdalen har tagit fram 30 vandrings- och faktablad med information om längd, svårighetsgrad, barnvänlighet och huvudinnehåll samt länkar till mer utförliga beskrivningar. Tydlig skyltning ger oerfarna besökare trygghet, och ett välpaketerat upplevelseerbjudande har ökat antalet övernattningar markant.

Länk: www.funasdaalen.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4263&Aguldturerogcatid=80%3AnyhetspruttogItemid=383

Coast Alive – sammanhängande stigsystem och ökad användning

Coast Alive-projektet fokuserar på att öka användningen av de sammanhängande stigsystemen i Norden, förbättra faciliteterna och öka kännedomen om upplevelsemöjligheterna längs vandringslederna för både turister och lokalbefolkning. Strategierna kommer att samlas i en ”verktygslåda”. Länk: <http://www.coast-alive.eu>

Undervattensstigar i Norden – Nordic Blue Parks

Nordic Blue Parks har samlat befintlig kunskap om markerade dykstigar och dykparker i Norden, utformat kriterier och riktlinjer för hållbara blå undervattensstigar, etablerat nya stigar och testat detta nya sätt att sprida kunskap. Projektet lyfter fram natur och kulturarv som en resurs för hållbar utveckling. Länkar: www.nordicblueparks.com och www.nordicblueparks.com/web_documents/tn2010597_web.pdf

Cyclistic.dk – en portal till cykelupplevelser

Portalen Cyclistic.dk samlar cykelsemesterrelaterade uppgifter och information från befintliga databaser på ett ställe, något som gör det lätt och överskådligt att planera en cykelsemester i Danmark. Under cykelsemestern kan turisten via mobiltelefon få tillgång till cykelportalen och ändra den ursprungliga ruten, reservationer med mera. Länk: www.cyclistic.dk

Solcellsbatar i Søhøjlandet

Solcellsbatar är numera en turistattraktion i Søhøjlandet i Danmark. Den koldioxidneutrala turistseglingen väcker mycket stor och positiv uppmärksamhet, då den är ny, miljövänlig, bullerfri och gör det möjligt att till exempel bedriva aktiviteter till sjöss. Länkar: www.visitskanderborg.com och www.co2neutralsejls.dk och www.solbaaden.dk

Märkning av vandringsdestinationer – AktivDanmark

Walking Denmark är ett kvalitetsmärke för vandring. Övernattningsställen och utvalda vandringsområden kan bli kvalitetsmärkta om de uppfyller vissa krav. Kontrollbesök utförs. Walking Denmark arbetar för att utveckla och marknadsföra vandringsturismen i Danmark. Länkar: www.aktivdanmark.dk/walking

Märkning av cykeldestinationer – AktivDanmark

Cycling Denmark är ett kvalitetsmärke för cykelturister och arbetar målinriktat med att utveckla den danska cykelsemesterprodukten och marknadsföra Danmark som cykelsemesterland. Övernattningsställen och utvalda cykelområden kan bli kvalitetsmärkta om de uppfyller vissa krav. Kontrollbesök utförs. Medlemsförmånerna omfattar en rad marknadsförings- och utvecklingsaktiviteter. Länk: www.aktivdanmark.dk/cycling

Förändringar i ytterområden

De flesta ytterområden upplever avflyttning till följd av nedgången inom traditionella branscher som fiske, lantbruk, gruvdrift och liknande. Turismen kan inte lösa det problemet, men kan i vissa fall bidra till en positiv utveckling. Ytterområdenas attraktionskraft varierar, och det är bara de mest attraktiva områdena som kan räkna med att kunna utnyttja turismen med stor framgång. Ofta är det starka lokala nätverk och eldsjälar som gör skillnad. De drar igång nya initiativ och lyckas få andra med sig – inklusive finansiärer. Många traditionella yrken har svårt att överleva, och man kombinerar därför till exempel nischad tillverkning med turism, eftersom produktionen i sig är intressant att uppleva och håller en hög kvalitet. Deltidsboende som fritidshusägare bidrar också till lokalområdenas överlevnad.

Foto: Helgi Arngrímsson.

Borgarfjörður eystri – Huvudstaden för älvor, lunnefåglar och fotvandring

Borgarfjörður har byggt upp en omfattande ekoturism och etablerat sig som "Huvudstaden för älvor, lunnefåglar och fotvandring". Landsbygden bevarar sin natur, kultur och ekonomi genom att utnyttja de lokala invånarnas kompetenser och lockar till sig tusentals besökare varje år. Arbetsstillfällena har blivit fler, ungdomarna stannar kvar i större utsträckning, försäljningen av lokala produkter har ökat, invånarna renoverar sina egendomar och servicefunktionerna är betydligt bättre. Länkar: www.puffins.is och www.borgarfjordureystri.is

Gemensamt poolfiske som strategi

I Thorupstrand har man hittat ett kreativt sätt att undvika effekterna av fiskepolitiken och upprätthålla en stor turistattraktion i ett litet fiskesamhälle. Thorupstrand

Foto: Kirsten Monrad Hansen

Foto: Keijo Luoto

hotades av privatisering av fiskerättigheterna, men etablerade ett gemensamt icke-vinstdrivande kustfiskelag och köpte upp gemensamma fiskekvoter. Genom denna gemensamma insats har man framtidssäkrat både resurser, sin fiskeby och den unga generationen. Fiskebåtarna fortsätter att dras upp på stranden och man bevarar en levande och hantverksbetonad kustkultur och ett populärt turistmål.

Länk: www.thorupstrandkystfiskerlaug.dk

Från fiskebod till övernattningsställe för turister – ”rorbur” och sjöbodar

Längs den norska kusten finns många gamla fiskebodar (rorbur) och lite större sjöbodar som numera är upprustade, försedda med bekvämligheter och hyrs ut för semester- och fritidssyften. Fiskebodarna står på pålar ut över vattnet, så turisterna kommer i nära kontakt med havet och naturen. De förfallna fiskemiljöerna har ombildats till attraktiva semester- och fritidsanläggningar som stärker turismen i lokalområdet.

Länkar:

www.visitnordland.no/article.php?id=76

och www.visitnordland.no/article.php?id=35

Dale gård och Herdalssetra – geoturism

Dale gård och Herdalssetra har en unik byggnadsmiljö och en historia som sträcker sig ända tillbaka till vikingatiden. Gården är i full drift och turisterna kan uppleva traditionell gårds- och säterkultur, med rundvandringar, produktion och servering av lokala och nationella specialiteter. Geoturism används som plattform för en långsiktig företagsutveckling. Herdalssetra har Norsk Kulturarvs kvalitetsmärke Olavsrosa och är ett godkänt ekoturismföretag.

Länkar: www.Herdalssetra.no

Norsk sæterkultur: Norsk seterkultur

Geoturisme: National Geographic Resource Center

Olavsrosa: www.kulturarv.no/index.aspx?cat=24854&article=24855

Övernattning på ekologiska bondgårdar – ECEAT Finland

På över 30 olika platser i Finland erbjuds hållbar turism, bland annat på ekologiska bondgårdar. Detta är en form av turism som stödjer det ekologiska lantbruket och bidrar till bevarande av natur och biologisk mångfald, ansvarsfullt utnyttjande av naturresurser, bevarande av lokala traditioner, miljövänliga aktiviteter och lokalt samarbete. ECEAT International är ett nätverk för europeiska organisationer som erbjuder hållbar turism. Länkar: www.eceat.fi och www.eceat.org

Åländsk skärgårdsö som turist- och konferenscenter

Silverskär är ett turist- och konferenscenter på en liten ö i Ålands skärgård. De ursprungliga byggnaderna har renoverats och nya har byggts i samklang med naturen och värms upp med jordvärme och solpaneler. Maten är baserad på lokala råvaror. Erfarenheten är, att man genom att satsa på det äkta åländska, de lokala traditionerna och lokal kultur skapar en särskild upplevelse som inte kan fås någon annanstans och som ger en konkurrensfördel när det gäller att locka till sig gäster.

Länkar: www.silverskar.com och

www.silverskar.ax/images/stories/Dokument/husisartikel.pdf

Löpande information till deltidboende om fritidshusområdet

Odsherred har 26 000 fritidshus bara en timmes bilväg från Köpenhamn. Ägarna utgör en viktig ”deltidsbefolkning” och kommunen och turistbyrån för en löpande kommunikation med dem på deras permanenta adresser genom tidskriften Landliggeren, som nu även skickas ut som e-tidning. Detta gör att fritidshusägarna får starkare band till trakten och utnyttjar husen oftare. Länk: www.landliggeren.dk

Innovativa och miljövänliga övernattningsmöjligheter för turister

Tack vare sina kunskaper inom energiteknik har Norden en unik möjlighet att göra miljövänlig övernattning till en turistattraktion. Redan nu finns byggnader som producerar mer energi än de använder, men hittills är tekniken bara så smått på väg in i turistbranschen.

Många övernattningsställen fokuserar på ovanlig arkitektur: man kombinerar det bästa från nordisk designtradition med en turistanläggning och skapar en plats som i sig själv är en attraktion. En annan trend är snö- och isbaserade övernattningsställen. Nackdelen med dessa är att de i många fall måste återskapas varje vinter.

Bidragssystem och liknande bör kunna stimulera till fler energi- och klimatvänliga övernattningsanläggningar och ge föregångsområdena en konkurrensfördel.

Koldioxidneutral byggnadsdrift på Crowne Plaza Copenhagen Towers

Crowne Plaza Copenhagen Towers är den första koldioxidneutrala hotellbyggnaden i Danmark och har norra Europas största fasadintegrerade solcellspark. Ett grundvattenbaserat kyl- och värmesystem reducerar energiförbrukningen för kylning och uppvärmning med 90 procent. Energibesparande teknik används överallt. Hotellet uppfyller EU:s Green Building Program, är Green Key-miljömärkt och mottog bland annat den internationella utmärkelsen Ecotourism Award 2010 för "The World's Greenest Hotel". Länkar: www.crowneplaza.com/h/d/cp/925/en/hd/rkecp
EU's Green Building Program
www.eu-greenbuilding.org

Det energineutrala fritidshuset

Future-fritidshuset är självförsörjande på energi och konstruerat med tonvikt på hållbara material. Huset producerar själv el och värme från naturen via solceller och en värmepump. En värmeåtervinningsanlägg-

- ning återvinner 90 procent av värmen och
- säkerställer ett hälsosamt och allergivän-
- ligt inomhusklimat. Belysning, inbrotts-
- larm, rök-, gas- och vattenlarm kan styras
- från mobiltelefonen.
- Länkar: www.arkitec.dk och
- www.bornholm.dk/groentbyggeri

Energirenovering av befintliga fritidshus

- Energirenovering av befintliga fritidshus
- gör dem mer miljövänliga och skapar
- samtidigt arbetstillfällen i lokalområdet.
- Projektet Framtidens Feriehus har med
- hjälp av en tidskrift och en mässa väckt
- stort intresse bland fritidshusägarna
- kring kvalitets- och energiförbättringar av
- befintliga fritidshus. Projektet fortsätter
- med bland annat en nöjdhetsundersökning
- och övervakning av initiativets effekt på fri-
- tidshusägarna och deras hus. Länk: www.fremtidensferiehus.dk

Lumi Linna Snöslott – Finland

- Lumi Linna Snöslott i Kemi, Finland är en
- av många populära snöanläggningar i de

Foto: Lumi Linna

nordliga delarna av Norden. Många gör det mesta av utsmyckningen och erbjuder turisterna tjänster som guidevisningar, övernattnig, snörestaurang, bröllop i snö- eller iskapell och liknande. Snöslottet används till olika arrangemang som modevisningar och musikevenemang, och de många isskulpturerna med belysning är en stor attraktion. Snöslottet lockar årligen 80 000–100 000 besökare, varav upp till 1 500 övernattar. .
Länk: www.snowcastle.net

Kakslauttanan Hotel and Igloo Village

Hotel Kakslauttanan har en Igloo Village med 20 glasiglor. Fördelen med dessa är att de inte smälter på våren och att gästerna kan betrakta natthimlen och norrskenet i en behaglig rumstemperatur. Särskilt utvecklat termoglas håller temperaturen i iglon relativt konstant och förhindrar vit frost på rutorna även vid temperaturer under -30 °C. Därmed har iglon på ett innovativt sätt utvecklats till en anläggning som kan användas hela året. Länkar:

www.kakslauttanan.fi/en och Virtual Tour

Foto: Kakslauttanan

Fartyg fastfruset i polarisen

På Svalbard kan man övernatta ombord på det enda fartyget i världen som sitter fastfruset i isen. Båten Noorderlicht från 1912 seglar om sommaren på kryssningar runt Svalbard, men från februari till maj ligger båten infrusen i isen vid Tempelfjorden.

Foto: Åsa Tällgård

Foto: Harads Treehotel

Tack vare den här övernattningsmöjligheten vintertid finns det chans att få uppleva den arktiska miljöns stillhet och särskilda ljus. Turen utgår från Longyearbyen och genomförs med hundsläde eller snöskoter och tillsammans med en erfaren guide.

Länk: www.noorderlicht.nu

Harads trädhotell

Harads Treehotel har utvecklat olika kreativa övernattningsanläggningar som hänger i träden, bland andra Mirrorcube, The Bird's Nest, The Cabin, The Blue Cone, The UFO och A Room with A View. Rummen är på 15–20 kvadratmeter och hänger på 3–6 meters höjd. Tillträde sker via en ramp, bro eller en eldriven trappa. Hotellet är utvecklat i samarbete med ledande svenska arkitekter och byggt av lokala material. Det finns planer på 23 rum i framtiden och man har kontaktat flera arkitekter angående designen. Länk: www.treehotel.se

Juvel Landskapshotell

Juvel Landskapshotell kombinerar spännande design med ett exklusivt minisemesterkoncept baserat på geoturism. De sju hotellrummen är fristående enheter som är utplacerade i skogen och designade med fokus på utsikt med en eller två glasväggar. Hotellvärdarna lagar mat, följer med gästerna på vandringar och förmedlar

Foto: Per Eide Studio

Foto: Jens Glindorf Christensen

kunskap om natur, kultur, geologi och områdets historia. Tidningen Times of London utsåg 2009 Juvet Landskapshotell till årets hetaste resmål. Länk: www.juvet.com

Iglor vid Hotel Arctic Grönland

Hotel Arctic har fem unika iglor där turister kan övernatta från maj till september med utsikt över Isfjorden. Iglorna är inspirerade av eskimåernas klassiska iglor till form och design, men isen har ersatts med aluminiumklädsel. Dessutom är iglorna utrustade med moderna bekvämligheter. De förses med el via en egen solpanel, för belysning, uppvärmning av bruksvatten och golvvärme. Detta reducerar koldioxidutsläppen på det Green Key-märkta hotellet.

Länk: www.hotelarctic.com

Hotel Rangá – helårsturism i lyxklass

Hotel Rangá har genom samarbete och partnerskap byggt upp en helårsturism på södra Island. Den fyrstjärniga lyxanläggningen lockar många gäster inom lyxsegmentet från Europa och Nordamerika till lokalområdet, bland annat för att se norrsken. Hotellet använder lokala produkter och samarbetet ger fördelar för lokala och regionala partner under hela året. Hotellet

• använder geotermisk energi och el från vattenkraft. Det är numera en av regionens största arbetsgivare och skapar många heltidsjobb i lokalområdet. Länkar: www.hotelranga.is och <http://hotelranga.is/To-See-and-To-Do/>

Jumbo vandrarhem

Jumbo Hostel i Arlanda, Sverige är en ombyggd 747-jumbojet, som numera är ett vandrarhem med 30 rum, gemensamma utrymmen, butik och jumbobar med flygservering. Ombyggnaden underställdes samma krav på isolering, klimatstyrning och energi som andra byggnadsprojekt. Uppvärmningen sker via ett luft-till-luftsystem. Länk: www.jumbostay.com

Foto: Jumbo Hostel

Foto: Hotel Rangá

Foto: Marcus Eldh

Kolarbyn Eco-lodge

Kolarbyn Eco-lodge är ett miljövänligt övernattningsställe. De traditionella kolarkojorna återställdes 1996 av kulturhistoriskt intresserade lokala entusiaster och gjordes om till vandrarhem 2004. Här kan besökarna få uppleva traditionell träkolsframställning samt älgafari och bäversafari. Kojorna är byggda av material från skogen, och konceptet eco-lodge kan överföras till andra platser i Norden. Kolarbyn har stärkt den lokala sysselsättningen och ekonomin.

Länkar: www.kolarbyn.se och www.wildsweden.com

Spännande hyddor på Färöarna

I Kvívík på Färöarna kan turister bo i två arkitektoniskt spännande "tuvhyddor". Hyddorna är självbärande konstruktioner utan stolpar, bjälkar eller bärande skiljeväggar, och inredningen är enkel. De är mycket vädertåliga och energimässigt optimala, med en minimal utvändigt yta. Länkar: www.tugvurnar.fo och www.greengate.fo/eng/overnatning/apartment

Foto: Ann Vilhelmsdottir

Underjordisk övernattnig – Sala Silvergruva

Världens djupast belägna hotellsvit ligger 155 meter under jorden i Sala Silvergruva. En övernattnig kostar strax under 4 000 kr för två personer och är "garanterat utan room service". Sala Silvergruva erbjuder konferenser, upplevelser, roliga fester och bröllop, besök på ett gruvmuseum, en gruvbutik, konsthantverk samt guidade turer. Salagruvan har årligen 30 000 besökare och cirka 150 turistövernattningar i den underjordiska sviten.

Länk: www.salasilvergruva.se/logi

Foto: Papilabild

Ett grönare turismföretag

Norden har en rad frivilliga miljömärkningar för övernattning och service. Miljömärkta turismföretag ska löpande dokumentera att de lever upp till kraven på bland annat minskad resursförbrukning och mindre avfall. Miljömärkningen kräver därför en stor insats. En del kan företagen tjäna in genom resursbesparingar, och dessutom är den gröna profilen en potentiell fördel i marknadsföringen.

Det finns också möjlighet för utflyktsarrangörer att få sina turer certifierade. Det kan till exempel handla om en kvalitetsmärkning för att bedriva ansvarsfull upplevelseturism i naturen. Märkningen ger ofta möjlighet till gemensam marknadsföring, och dessutom underlättar den turisternas val. Det finns en rad olika initiativ för att göra turisternas beteende mer miljövänligt och tipsa om ”gröna” upplevelser.

Blomman och Svanen

Blomman är ett europeiskt miljömärke, medan Svanen är nordisk. Båda administreras av en oberoende tredje part. Restauranger och övernattningsställen kan certifieras under förutsättning att specifika miljökriterier uppfylls. Kriterierna går längre än miljölagstiftningen och strämas åt vart tredje till femte år. Därmed säkerställer man att märkningens nivå för hållbarhet ligger i topp i förhållande till den generella utvecklingen på området.

Länk: www.ecolabel.dk

Green Key

Green Key är en internationell miljömärkning. I Norden finns Green Key-märkta turistanläggningar i Danmark (170), Sverige (62), Grönland (1) och Färöarna (1). Green Key miljömärker turistanläggningar som hotell, krogar, semester- och kurscenter, vandrarhem, campingplatser, fritidshus, fjällstationer, restauranger och idrottsanläggningar. Det finns särskilda uppsättningar av kriterier för alla verksamhetstyper. Green Key-företag ska uppfylla krav inom nio kriterieområden: administration, involvering av personal, information till gäster, vatten, tvätt och rengöring, avfall, energi, livsmedel och utomhus-

- områden. Dessutom ska företagen själva
- utarbeta en miljöpolicy, miljömål och hand-
- lingsplaner. Företagen tilldelas Green Key
- för tolv månader i taget. Miljömärkningen
- kan användas i marknadsföringen.

Länk: www.green-key.org

Hotel Arctic – ett hotell på Grönland med miljömärkningen Green Key

- Hotel Arctic i Ilulissat, Grönland, är
- världens nordligast belägna fyrstjärniga
- hotell. Hotellet har sedan år 2000 kvalifice-
- rat sig för miljömärkningen Green Key och
- gör allt för att minimera förbrukningen av
- vatten, värme och el samt använda miljö-
- vänliga rengöringsmedel. Man har investe-
- rat i omfattande energioptimeringsprojekt
- som under 2011 kommer att ha minskat
- koldioxidutsläppen med minst 90 ton. Till
- och med ljusskulpturen vid hotellets infart
- är koldioxidneutral.

Länkar: www.hotelarctic.com och

www.hotel-arctic.gl/index.php?pageid=77

Miljö kvalitet som konkurrensfördel – Levi Green Destination Management-projekt

- Levi Skiresort med 23 000 turistbäddar har
- genomgått ett omfattande green destina-
- tion management-program och använder
- miljö kvalitet som en konkurrensparameter.

Foto: Anna Karlsdóttir

Det finns två kvalitetsprogram för hållbara turistdestinationer i Finland: Green Destination Quality Net (Green DQN®) och Green Destination Management Net (Green DMN®). Levi var pilotområde och har goda erfarenheter av miljöarbetet. Fler områden har nu satt igång med programmen. Länkar: www.levi.fi/en och www.dqn.fi och www.dmn.fi

www.dmn.fi/in_english/DMN_Theme_programmes/Green_DMN.iw3
www.dqn.fi/English/DQN_Theme_Programmes/Green_DQN.iw3
 Five environmental acts of Oy Levi Ski Resort Ltd

Utveckling av hållbarhetskompetens inom småföretag

Projektet är ett samarbete som syftar till att öka den miljömässiga kompetensen inom små turistföretag i Nordjylland. Genom coaching och träning har 42 företags och 60 medarbetares miljömässiga kompetens höjts, tolv företag har tilldelats EU:s miljömärke Blomman och ett har fått Green Key. Det är särskilt stödet från miljökoordinatoren och möjligheten att bli pionjär som har stimulerat företagen att satsa på miljöcertifieringen. Länk: <http://www.visitnordjylland.dk/danmark/da-dk/menu/presse/projekter/baeredygtig/bdtstart.htm>

Naturens Bästa

Naturens Bästa är ett kvalitetsmärke för ansvarsfull upplevelseturism (ekoturism) i naturen i Sverige. Naturens Bästa är det första nationella kvalitetsmärket för ekoturismarrangemang på norra halvklotet och lanserades under FN:s internationella ekoturismår 2002. Märkningen omfattar en rad olika krav som utflyktsarrangörerna ska uppfylla för att garantera hög kvalitet på reseupplevelserna, ett aktivt ansvar för naturskydd, en mer miljöanpassad resa och omsorg om kulturvården och människor på resmålet. (Illustration: Ecoturism Föreningen). Länk: www.naturesbasta.se

Den norska ekoturismföreningen och certifiering

Föreningen Norsk Økoturisme certifierar företag enligt en rad omfattande kriterier. Det fanns 16 certifierade företag i februari 2011 och intresset för certifieringen växer. Märkningen är ett helhetskoncept med fokus på att erbjuda minnesvärda upple-

velser och vara en god ekoturismaktör – för gäster, anställda, miljö och lokalbefolkning. Först görs en kartläggning av företagets resursförbrukning och påverkan som utgångspunkt för miljöarbetet. Därefter skickar man in en ansökan, en kontrollant kommer på besök och om åtgärderna har varit tillräckliga godkänns företaget. (Illustration: Föreningen Norsk Økoturisme). Länk: www.ecotourismnorway.no

GoGreenAarhus – en grön upplevelsekarta

GoGreen-kartan är en karta för turister och lokalbefolkning med socialt och miljömässigt hållbara företag och erbjudanden, som till exempel ekologiska grönsakshandlare, gröna kaféer, svanenmärkta hotell, gröna stadsoaser med mera. Både webbplatsen och upplevelsekartan finns på engelska och danska. Alla deltagare har GoGreen-klistermärken och det finns GoGreen-skylltning på de hotell som deltar. Initiativet har väckt stor uppmärksamhet och nämnts i medier både lokalt, nationellt och internationellt. Under sommaren 2010 delade man ut 20 000 GoGreen Aarhus-kartor. Konceptet sprider sig, och i juni 2011 utgavs en GoGreen Copenhagen-karta. Länkar: www.gogreenaarhus.dk och www.gogreencopenhagen.dk

Green Map på Island

Den isländska Green Map är en karta över miljövänliga anläggningar och upplevelser på Island för både turister och lokalbefolkning. Kartan bygger på det internationella Green Map-systemet och innehåller en stor databas med information om miljövänliga isländska företag och turistaktiviteter. Kartan finns på isländska och engelska tillsammans med en rad andra uppgifter om de olika platserna. Den täcker hela Island inklusive alla städer och byar samt lantbruksområden. Länkar: www.nature.is/greenmap och www.natturan.is/greenmap

Bokningsbara gröna upplevelser som present: Naturens Bästa

Naturens Bästa lanserade våren 2011 ett presentkort som gör det möjligt att skänka bort en miljömärkt naturupplevelse och låta mottagaren välja bland de 80 godkända arrangörerna inom Naturens Bästa. Man skapar och betalar ett presentkort på valfritt belopp direkt via datorn och väljer själv bild och skriver text. Länk: www.naturesbasta.se/presentkort/

Clean-tech och energiteknik som turistattraktioner

Internationellt sett ligger de nordiska länderna långt framme när det gäller miljövänlig energiteknik. Vindkraftverk, solceller, geotermisk energi, vågkraft, biogas med mera omvandlar naturens krafter till hållbar energi som samtidigt är koldioxidneutral. Dessa tekniker har sig själva blivit en attraktion för både företag och semesterfirare. Större energianläggningar kan ha en underskattad potential för att även bli en turistattraktion som förmedlar kunskap om alternativ energi. Turism och publikfaciliteter bör tas med i beräkningen redan från början. Lokalbefolkningen gynnas mer av en energianläggning med flera funktioner. Energiteknik ingår även i så kallad edutainment, det vill säga lek- och inlärningsaktiviteter i bland annat nöjesparker eller motorsport där man testar miljövänliga bilar.

Hellisheiði geotermiska kraftverk och besökscenter

Många av Islands geotermiska kraftverk har besökscenter där man förmedlar kunskap och upplevelser kring geotermisk energi till turister genom interaktiva utställningar, filmer, guidade turer, jordbävningssimulatorer med mera. Geotermisk energi är koldioxidneutral. Bara Hellisheiði geotermiska kraftverk hade cirka 120 000 besökare under 2010.

Länkar:

Hellisheiði: <http://www.orkusyn.is/>

Reykjanes: <http://www.hsorka.is/english/HSNews/HSOrkuverjard.aspx>

Vattenkraftverk som turistattraktioner

Flera norska och svenska vattenkraftverk har guidade turer där turister och andra kan uppleva och lära sig mer om vattenkraftsproduktionen. Turerna erbjuds bland annat på VisitNorways webbplats.

Länkar:

Tonstad Kraftstation: www.sirdal.no/no/TellusView/?ogTLL=noogTLP=449849

Statkrafts besøgscentre: www.statkraft.com/about-statkraft/visitor-centres/

Jostedal Kraftverk: www.visitnorway.com/dk/Product/?pid=55939#

Vindkraftverkskryssning i Nordsjön med DFDS

Danska vindkraftsparker har blivit populära besöksmål och DFDS kan utan att annonsera fylla Englandsbåten med 300 passagerare och segla ut på guidade vindkraftskryssningar till havsvindkraftsparken Horns Rev 1, 14 km ut i Nordsjön. Detta genomförs utanför högsäsongen. Nio turer är planerade under 2011.

Länk: www.dfdsseaways.dk/cruise_med_familien/event_cruise/eventcruise

Guidade turer på temat energi och hållbarhet i Skive

Energistaden har utbildat gröna guider och erbjuder guidade turer för invånare, turister och yrkesdelegationer. Turerna går till företag och besöksmål där områdets många hållbara initiativ och resultaten av dessa är särskilt synliga och relevanta. Projektet synliggör kommunens gröna profil och målet att vara koldioxidneutral år 2029. De lokala stödet för projektet är stort och guiderna består av lokala eldsjälar och yrkesfolk. Turerna vidareutvecklas nu med bland annat övernattning.

Länkar: www.visitskive.dk och www.energiibyenskive.dk

Foto: Terje Rakke, Nordic Life, Sirdalsferie

Foto: Line Maria Bram Pedersen

Miljösafari – lärorika miljöupplevelser för turister

Projektet Den lärorika miljöupplevelsen från Roskilde Universitets Center har nu vidareutvecklats till en turistupplevelsebyrå med namnet GreenInsight. Här tar man med turister och andra ut på så kallade miljösafarier och exkursioner där man tittar på energiteknik, alternativ lantbruksproduktion och lågenergibyggnader. Länkar: www.miljooplevelser.dk och www.greeninsight.dk

Edutainment – energi som upplevelse i EnergyLab i Danfoss Universe

Energi och teknik är centrala inslag i Danfoss Universe, en upplevelsepark och turistattraktion i ett danskt ytterområde. Här deltar turisterna aktivt i lek och lärande med koppling till naturvetenskap. I parkens EnergyLab kan man leka med olika energiformer som olja, gas, vindkraft, vågkraft och solcellsfontäner. Upplevelseparken tar också emot skolklasser och ordnar science camps, segwayturer och science shows och har även besöksfaciliteter med flera matställen och butiker med vetenskaplig inriktning.

Länk: www.danfossuniverse.com

Naturvetenskapliga upplevelser på Tivoli

Fysik-, klimat- och energidagarna på Tivoli i Köpenhamn kombinerar nöjen med kunskaper i naturvetenskap och lockar cirka

Foto: Torben Plank, Tivoli

25 000 skolelever. Tivoli vill bli den första nöjesparken i världen som drivs av vindkraft. Exemplet visar att edutainment kan bedrivas i större skala genom samarbete mellan energisektorn och turistbranschen. Länk: www.tivoli.dk

Miljövänlig och lärorik motorsport

Gotland Ring är den första racer- och testbanan för motorsport med starkt fokus på mer miljövänlig körning. Här finns bland annat testanläggningar för fordon med låga eller inga utsläpp, och elektriska fordon förses till hundra procent med elektricitet från vindkraftverk. Bilföretag använder Gotland Ring för att lansera ny miljöteknik och miljövänliga bilar. Man håller också på att utveckla ett experimentellt "smart energi- och vägsystem".

Länkar: www.gotlandring.com och www.worldecologicalforum.com

Foto: Alec Artho Havrén

Nationalparker, världsarv och andra skyddsområden

När ett nytt naturskyddsområde utses ökar områdets attraktionskraft och synlighet. Sverige, Finland, Norge, Island och Grönland har mycket långa traditioner av nationalparker, medan Danmark fick sin första år 2008. Om man räknar bort den mycket stora nationalparken på Grönland har den totala ytan av nationalparker i övriga Norden fördubblats sedan år 2000. Norden har dessutom 33 platser med på Unescos världsarvslista, och cirka 32 nya kandidater är på väg. Geoparker är också på frammarsch, och ny potential finns i bland annat natthimmelsparker och norra Nordens unika naturfenomen i form av norrsken, polarnätter och midnattssol. Olika certifieringar kan användas som verktyg för att bibehålla balansen mellan naturskydd och turismens exploatering.

Foto: Erik Dam, www.vadehavsprojektet.dk

Upplevelseekonomi i och omkring nationalparken Vadehavet

Ett samarbetsprojekt kring nationalparken Vadehavet syftar till att utveckla upplevelseekonomin och turismen. Turistcheferna i fem kommuner samarbetar med 40 aktörer kring utveckling av en gemensam destination och konkreta upplevelseprodukter för att stärka områdets konkurrenskraft och sysselsättning. Utvecklingsarbetet är förankrat i Destination Sydvestjylland, en nystartad destination management-organisation (DMO).

Länkar: www.vadehavsprojektet.dk, www.sydvestjylland.com och http://www.vadehavsprojektet.dk/filer/2010_folder_DMO.pdf och <http://vadehavsprojektet.dk/nyhed.asp?id=147>

Naturarven som värdeskapare

Programmet "Naturarven som Værdiskaber" (naturarven som värdeskapare) ska synliggöra naturområden som en resurs och utveckla naturupplevelseprodukter i

Foto: Inga Dansberg

ett samspel mellan lokala turistföretag, lokalsamhällen, förvaltningsmyndigheter och lärosäten. Detta bidrar till produktutveckling genom att skapa naturupplevelser och stödja kurser, idéutveckling och nätverk för företagsutvecklare och guider. Man har startat 15 projekt inom ramen för programmet.
Länk: www.dirnat.no/naturarven/

Foto: Carsten Egevang

Ilulissat Isfjord – ett världsarv som utnyttjas och skyddas

Ilulissat Isfjord blev världsarv 2004. Detta ledde till ett ökat tryck från besökare, något som hanteras bland annat med hjälp av en förvaltningsplan. Isfjordskontoret arbetar målmedvetet för att uppnå en hållbar turism genom en förnuftig avvägning mellan utnyttjande och skydd. Förvaltningsplanen utvecklas genom kontinuerligt samråd med Ilulissats befolkning. Man har utvecklat faciliteter och informationsmaterial kring Ilulissat Isfjord.

Länk: www.kangia.gl

The Rise of Systematic Biology – kandidat till världsarvslistan

Svensken Carl von Linné har haft stor betydelse för den systematiska biologins uppkomst. Observationerna av växter och djur från hela världen utfördes dels av Linné själv och genom hans stora internationella nätverk. Detta kulturarv är nu kandidat till Unescos världsarvslista och omfattar tolv kulturlandskap i åtta länder, varav fyra svenska områden. De övriga åtta områdena ligger i Australien, Frankrike, Japan, Holland, Sydafrika, Storbritannien och USA. Länkar:

whc.unesco.org/en/tentativelists/5491/,
www.lansstyrelsen.se/uppsala/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/varldsarv,
www.botan.uu.se, www.linnaeus.uu.se,
www.hammarby.uu.se och
www.linneuppsala.se/

Illustration: Jonas Lundin

Gamla Raumos varumärke och produkter

Gamla Raumo är en stad i Finland som 1991 togs upp på Unescos världsarvslista som ett framstående exempel på en levande och välbevarad nordisk stad med träbyggnader. År 1999 hölls en tävling om att skapa ett varumärke som sedan registrerades och numera ägs av Gamla Raumos Fond. En rad produkter säljs under detta varumärke och största delen av intäkterna går till att bevara staden. Målet är att utöka antalet produkter under detta varumärke. (Logo: Old Rauma Foundation).

Länkar: www.rauma.fi och www.visitrauma.fi

Katla Geopark-projektet, Island

Katla Geopark ansöker om att tas upp i det europeiska nätverket av geoparker, med fokus på vulkanerna som en resurs för utveckling av geoturismen. Det finns redan två geoparker i Norge och en i Finland. European Geoparks Network består av 43 områden som samarbetar kring att skydda och utveckla värdet på det geologiska arvet genom en integrerad och hållbar utveckling. Nätverket stöder bland annat utveckling och utbildning och håller konferenser på temat geoparker. Dessutom finns Global Network of National Geoparks med cirka 77 medlemmar i 25 länder.

Länkar: www.katlageopark.is, www.ruv.is/katla, www.europeangeoparks.org och www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/geoparks

Foto: Kakslauttanan, Finland

Natthimmelsparker – en möjlighet i Norden?

Natthimmelsparker är populära i utlandet, men det finns inga i Norden, trots att det här finns stora områden med mycket få invånare och mörk natthimmel. International Dark Sky Association (IDA) har ett program för skydd av natthimlen och har etablerat natthimmelsparker (Dark Sky Parks) runt om i världen som uppfyller en rad kriterier. Starlight Initiative (IAC) har etablerat stjärnljusreservat (Starlight Reserves) och utvecklat riktlinjer för dessa i samarbete med Unescos världsarvscenter (Initiative Astronomy and World Heritage).

Länkar: www.darksky.org,
www.starlight2007net.org og
www.astronomicalheritage.org

Norrskan som turistattraktion

Många turistupplevelser med norrsken har redan utvecklats i Norden. Särskilt asiatiska turister kommer hit för att få

- uppleva norrsken. Bland annat erbjuder
- Hurtigruten norrskenskryssningar under
- namnet ”Jakten på Lyset”. Resebyrån
- Nordic Visitor erbjuder omkring 60 olika
- norrskensturer i Norden. I Abisko i norra
- Sverige har skidsportanläggningens res-
- taurang byggts om till Aurora Sky Station,
- där bland andra japanska turister åker upp
- med skidliften på kvällen för att titta på
- norrsken. Därigenom förlängs säsongen.
- Norrsken, liksom midnattssol och polar-
- nätter, är unika naturfenomen som lockar
- turister till Nordens nordligaste delar.
- Länkar: www.auroraskystation.se,
- www.nordicvisitor.com och
- [www.hurtigruten.no/Norge/Reiser/](http://www.hurtigruten.no/Norge/Reiser/Temareiser/Hunting-the-light/)
- [Temareiser/Hunting-the-light/](http://www.hurtigruten.no/Norge/Reiser/Temareiser/Hunting-the-light/)
-
-
-

Europarc-certifiering

- Europarc-organisationen Federation of
- Nature and National Parks of Europe har
- bland annat en europeisk stadga för håll-
- bar turism i skyddade områden (European
- Charter for Sustainable Tourism in Pro-

Foto: Kakslauttanan, Finland

tected Areas) med en certifieringsprocess som är inriktad på turism. Stadgan är ett praktiskt redskap som hjälper de skyddade områdena med hållbar utveckling och förvaltning av turismen med hänsyn till miljön, lokalbefolkningen och den lokala turistverksamheten. Den innehåller bland annat en verktygslåda med strategiska hjälpmedel som principer, metoder och en checklista som de skyddade områdena kan arbeta med. Av de nuvarande 78 områdena som har Europarc-certifiering är två finska och ett norskt, och det finns ett danskt område bland de 31 kandidatområdena.

Länkar: www.european-charter.org

Koli Nationalpark:

www.luontoon.fi/page.asp?Section=6834

Syöte Nationalpark:

www.luontoon.fi/page.asp?Section=5340

Dovrefjell-Sundalsfjella Nationalpark:

www.dovrefjellradet.no

Maribosøerne Naturpark:

www.naturparkmaribo.dk

Pan Parks-certifiering av vildmarksområden i förhållande till turism

Pan Parks är ett certifieringssystem under WCPA (World Commission on Protected Areas). De fem Pan Park-principerna behandlar vildmarksområden och sociala, ekonomiska och kulturella aspekter. Principerna säkerställer en hög standard i förvaltningen av såväl skydd som hållbar utveckling och bevarandet av vildmarksområden utan mänsklig påverkan. Verifieringen utförs av en oberoende tredje part och proceduren omfattar tre element: skyddsområdet, dess strategi för hållbar turism samt lokala företagspartner. Certifieringen är särskilt inriktad på vildmarksområden. Av de för närvarande elva certifierade Pan Park-områdena ligger tre stycken i Norden.

Länkar: www.panparks.org

Fulufjället Nationalpark:

www.fulufjallet.se

Oulanka Nationalpark:

www.luontoon.fi/page.asp?Section=4984

Archipelago Nationalpark:

www.luontoon.fi/page.asp?Section=5300

Isländska Snæfellsjökulls halvö och nationalpark har certifierats med Earth Check

Snæfellsjökull National Park och fem orter på Snæfellsnes-halvön har certifierats med Earth Check. Certifieringsprocessen har hjälpt till att genomföra handlingsplanerna och nå målen och lett till bättre kvalitetskontroll av olika miljöaspekter. Certifieringen har ökat invånarnas stolthet över sina omgivningar, skänkt större trovärdighet åt miljöarbetet och stärkt marknadsföringen. Earth Check har certifierat över 1 000 medlemmar i 60 länder. Certifieringen omfattar många typer av operatörer och de årliga mätningarna verifieras av tredje part. Certifieringen ger tillgång till en rad olika verktyg för miljömätningar, riskvärdering, kommunikation, policymallar, indikatorer, nätverk med mera.

Länkar: www.nesvottun.is och

www.earthcheck.org

Foto: Theódóra Matthíasdóttir

Djurlivsturism

De nordiska länderna har ett rikt djurliv både på land och till sjöss. Stora havslevande däggdjur, ett rikt fågelliv, vargar och björnar är bara några exempel på djur som har stor dragningskraft på turister. Traditionella yrken som fiske och valfångst har gått starkt tillbaka, men en rad lokalsamhällen har i stället byggt upp en verksamhet kring att visa djur för turister. Samarbeten mellan aktörer, myndigheter och forskningsinstitutioner kring djurlivsturism har visat goda resultat. Ny kommunikationsteknik ökar turisternas möjligheter till djurobservationer. Även jakt- och fisketurismen befinner sig i tillväxt och väcker nytt liv i små lokalsamhällen. Djurturismen besitter en stor potential men måste balanseras mot det skydd som är fastställt i nationella och internationella konventioner. Märkningar kan bidra till detta.

Foto: H. Vargas

Mysskoxsafari vid Kangerlussuaq

Området kring flygplatsen i Kangerlussuaq på västra Grönland är ett av de bästa ställena i världen att få se mysskoxar, och mysskoxsafari har här blivit en klassiker för turister som besöker området eller är på genomresa. På mysskoxsafarin åker turisterna ut i naturen till de ställen där mysskoxarna bäst kan observeras. Turerna är guidade och tar några timmar. Turisterna får höra om mysskoxen och dess levnadssätt på Grönland med mera.

Länkar: www.northsafari.com
www.greenland.com/da/things-to-do/naturoplevelser/moskussafari.aspx
www.wogac.com/da/udflugter/kangerlussuaq/moskussafari

Björnskådning – Vargas Vildmarkslodge i Sverige

Det finns flera ställen i Norden som erbjuder björnskådning, bland annat Vargas Vildmarkslodge. Björnskådningen äger rum i ett bekvämt gömsle, varifrån man kan studera och fotografera björnarna på nära håll. Gästerna får varsitt fönster med en specialdesignad lucka för kameran. Mat serveras och man övernattar i gömslet som är utrustat med diverse bekvämligheter. Sverige har

- fyra stora och karismatiska rovdjur: björn,
- varg, lo och järv, men endast några få har
- sett möjligheterna i att etablera upplevel-
- ser kring dessa. Vargas Vildmarkslodge är
- certifierad av Naturens Bästa och Green Key
- och vann 2010 Grand Travel Award som "The
- Ecotourism Company of The Year".
- Länk: www.swedenwildlife.se

Vargspårning – Turgleder

- Turgleder var det första turistföretaget i
- Norge som utvecklade en upplevelseprodukt
- med vilda vargar som tema. Syftet var skapa
- en stark signalprodukt och förmedla kun-
- skap om en mycket kontroversiell art, som
- omges av bristande förståelse och myter. På
- de guidade turerna följer man spår efter vil-
- da vargar och får kunskap om den skandina-
- viska vargen och dess miljö, näringskedjan,
- konflikter och förvaltning. Vargturerna har
- skapat stor uppmärksamhet. Erfarenheten
- visar att naturbaserad turism kan bidra
- till att bevara naturvärden genom att de
- "utnyttjas" för upplevelser. Turgleder är
- certifierat av Norsk Økoturisme.
- Länk:
- http://turgleder.com/opplevelser_info_vinter1.php
- www.nationen.no/rovdyr/article4266438.ece

Foto: Maria Iversen

Tvärnordiskt projekt kring djurlivsturism

The Wild North är ett tvärnordiskt samarbetsprojekt kring djurlivsturism i sju områden i Island, Grönland, Färöarna och Norge. Huvudsyftet är att bidra till en hållbar utveckling av djurlivsturismen i nordiska ytterområden och säkra underlaget för verksamheten, livsvillkoren för berörda parter samt långsiktig integritet för naturresurserna. Deltagarna i projektet är turismföretag som specialiserar sig på naturbaserad turism och vildmarksturism, offentliga myndigheter och olika forskningsinstitutioner. Även turisterna bidrar till att övervaka djurarterna som en del av upplevelsen.

Länk: www.thewildnorth.org

Djurupplevelser för alla – även med utrustning för mörkelseende

Naturbussen i Klosterheden, Danmark är ett rullande naturupplevelsecenter som erbjuder möjligheter till djurobserveringar för alla, inklusive rörelsehindrade. Bussen har specialdesignad teknisk utrustning som bland annat en fjärrstyrd digital filmkamera med kraftig zoomlins, där inspelningarna kan visas direkt på en skärm inne i bussen och detaljer kan visas i förstoring. Bussen har även ljudutrustning och utrustning för nattobservation, så att man kan uppleva områdets bävvar och andra nattaktiva djur. En naturguide kör bussen och guidar under resan.

Länk: www.naturstyrelsen.dk/

Naturupplevelser/Aktiv/Naturbussen

Hållbar jaktturism – North Hunt-projektet

Det internationella projektet North Hunt har undersökt utvecklingsmöjligheterna för hållbar jaktturism som kan skapa mer mångsidig ekonomisk verksamhet i perifera regioner i Nordeuropa. I bland annat Finland, Sverige och Island har projektet utvecklat verksamheten och driftsmiljön kring jaktturismen. Inom projektet har man tagit fram utbildningsmaterial, nätverk och gemensamma regelverk eller varumärken för verksamheten. Projektet kombinerar

praktisk utveckling, nätverkande och forskningsverksamhet samt fokuserar på samtliga tre aspekter av hållbarhet: miljö, ekonomi och socialt ansvar.

Länk: www.north-hunt.org

Fisketurism i Nordnorge

Havsfiske är en snabbt växande form av turism i Norge. Särskilt i Nordnorge bidrar havsfisket till en nytändning för de små kustsamhällena. Det traditionella yrkesfisket från mindre båtar har haft en nedgång under de senaste åren. Numera erbjuder man paketer med hyra av stuga och båt i en eller två veckor till rimliga priser. Dessa populära fritidsfiskeläger ger fisketuristerna enkel tillgång till de kustnära norska farvattnen. Turisterna kommer huvudsakligen från de europeiska länderna, Kina eller Japan.

Länkar: www.visitnorway.com/en/Articles/Theme/What-to-do/Active-holiday/Fishing/Coast-and-deep-sea-fishing/

Sök på internet på till exempel ”sea angling Norway”, ”fiskecamp Norge” eller ”havsfiske Norge”.

Digitalt fritidsfiskekort

Ett interaktivt digitalt fiskekort ger sport- och fritidsfiskare i Nordjylland, Danmark, överblick över var och när de bästa fiskemöjligheterna finns för över hundra olika fiskeställen. Bland annat finns information om barnvänlighet, strömförhållanden, tidsbokning, användning av kajak eller flytring, bästa årstiden och så vidare. Det digitala fiskekortet vänder sig både till erfarna sport- och fritidsfiskare och till barnfamiljer och turister som saknar kännedom om fiskemöjligheterna i området. Kortet hänvisar till många olika typer av fiske, bland annat kust- och åfiske, put and take och havsfiske från utflyktsbåtar.

(Kort: VisitNordjylland)

Länk: www.visitnordjylland.dk/fiskekort

Kvalitetsmärkning av fritidsfiske – Fishing Denmark

Fishing Denmark är ett kvalitetsmärke och ett nätverk inom AktivDanmark som arbetar för att marknadsföra, utveckla och kvalitetssäkra möjligheterna till fritidsfiske i Danmark. Medlemmar av Fishing Denmark ska uppfylla en rad kriterier, och kontrollbesök utförs av branschorganisationer. Rekreativt fisket i Danmark har samma värde som det kommersiella danska fisket och har potential att locka till sig både utländska och danska fiskare. (Logo: AktivDanmark)

Länk: www.aktivdanmark.dk/fishing

Foto: Marcus Muuttola

Natur- och kulturförmedling till turister samt storytelling

Natur- och kulturförmedling och storytelling är också en del av de nya semestertrenderna. Upplevelserna förmedlas i allt högre grad via dator, mobiltelefon, GPS med mera. Som motvikt finns det också en marknad för icke mediebaserade upplevelser med möjlighet till djupare inlevelse, till exempel turer med levande guide. I vissa fall deltar turisterna aktivt i aktiviteterna, till exempel genom att de lever som på järnåldern under en veckas tid och sedan demonstrerar detta vardagsliv för de övriga besökarna. Samtidigt får de själva en uppfattning om hur det var att leva på den tiden. Storytelling har blivit alltmer populärt inom turismen under de senaste åren. Det handlar om att lyssna till, berätta och reflektera över historier. Den här typen av aktiviteter kan öka inläringen under upplevelsen och locka till sig fler besökare. Traditionella yrken som är på väg att försvinna kan ombildas till levande aktiviteter för turister, och därmed bevaras kulturarv och hantverkstraditioner. Storytelling kan användas som ett medel för att utveckla och marknadsföra nordiska turistdestinationer.

Foto: Ingjerd Tjelle

Självguidade GPS-fågelturer i Ekkerøy

Ett GPS-baserat självguidningssystem för fågelskådning hjälper turister att hitta de bästa fågelskådningsplatserna på Ekkerøy i Nordnorge. Det har utvecklats av ett ekoturismföretag i samarbete med en fågelexpert. En rad platser som är av intresse har graderats efter artrikedom och artinnehåll, med utförliga beskrivningar av vilka fåglar man kan vänta sig att få se samt vilken strategi man ska välja för att ha störst chans att få uppleva en lyckad fågelskådning.
Länk: www.visitekkeroy.no

Put Danmark i Lommen

Put Danmark i Lommen (Stoppa Danmark i fickan) är innovativ naturförmedling

- via mobiltelefonen. Vid särskilda aktivi-
- tetsposter kan man med hjälp av Blue-
- tooth-teknik hämta gratis filmer till sin
- mobiltelefon. Filmerna är cirka en minut
- långa och berättar om naturen och kultur-
- historien på ett nytt sätt. Filmerna varierar
- beroende på årstid, och det går bra att
- spara dem och ta med dem hem för att visa
- familj och vänner. Tjänsten når ut till en
- bred målgrupp och lockar fler att själva
- gå på upptäcktsfärd i naturen, och den är
- gratis att använda.
- Länk: www.putdanmarkilommen.dk
-
-
-

Nya medier används för att stimulera unga att uppleva naturen

- Det tvärnordiska projektet Youth Spaces
- and the Alpine Tundra Regions (YOUSAT)

Foto: Karl-Petter Åkesson

har utvecklat och prövat en ny teknik för interaktiv naturbaserad turism och friluftsupplevelser som riktar sig till ungdomar. Detta omfattar bland annat utomhusspel och applikationer som riktar sig särskilt till de yngre turisterna. Modern hårdvara som mobiltelefoner, digitalkameror med mera kombineras med fysisk upplevelse av landskapet, interaktiva kartor, spel och uppgifter, GPS-positionering och sociala plattformar för webbpublicering som ger möjlighet att följa digitala stigar och samtidigt dela med sig av sina upplevelser. Projektet har lockat många deltagare. Länkar: www.sics.se/projects/yousat og www.sics.se/projects/yousat/downloads

Geocenter Møns Klint

GeoCenter Møns Klint i Danmark är Nordeuropas modernaste informationsscenter om geologi och natur. Inomhus finns en 1 400 kvadratmeter stor interaktiv utställning, där den senaste tekniken tar besökarna med på en resa 70 miljoner år tillbaka i tiden. Utomhus sprider man kunskap om natur och geologi på mer än 1 000 guidade turer under sommarhalvåret. Här finns guidade vandringsturer, löpturer, mountainbiketurer, klättringsaktiviteter med mera. Det nytänkande och interaktiva informationscentret lockar årligen cirka 70 000 besökare. Man anser det viktigt att presentera nya upplevelser varje år. Länkar: www.moensklint.dk och www.jordihovedet.dk

Filosofitur på fjället – Hardangervidda Fjellguidning

Guidade turer i naturen kan förmedla kunskap om många ämnen, som till exempel

• på denna filosofitur, som går till den kände filosofen och klättraren Arne Næss stuga och vidare till "Tvergastein". Här delar deltagarna med sig av sina tankar och diskuterar existentiella frågor. På den här turen lär man sig att leva långsamt. Erfarenheten är att människor önskar sig och har behov av stillhet och eftertanke i vår stressiga vardag, och att själen finner ro på fjället. Turerna ordnas av det ekoturismcertifierade Hardangervidda Fjellguidning, Norge.
• Länk: www.fjellguiding.no

Economusee – traditionellt hantverk som turistattraktion

• Projektet Economusee in Northern Europe omfattar Norge, Färöarna, Island, Grönland och Sverige. Ett "economusee" är ett aktivt hantverksföretag som har ombildats till ett besökscenter i privat regi enligt en framgångsrik kanadensisk modell. Syftet är att stärka de traditionella yrkenas profil och status, att synliggöra kulturarvet och hantverkstraditionerna samt att erbjuda turister intressanta kulturupplevelser och öka vinsten för de företag som deltar. Man har etablerat drygt 55 exemplarföretag.
• Länk: www.economusee.no

Foto: Olga Bishopstø

Foto: Jesper Rønn Kristiansen

Foto: Olga Biskopsto

Torvtur på Svínoy, Färöarna

Torvturen på Svínoy förmedlar kunskap om natur och kultur. Turen är ett samarbete mellan North Adventures och invånare på ön Svínoy. Deltagarna åker båt till ön och går ut på fjället, där bonden Eyðun skär torv och berättar om torvskärning och torvens betydelse på Färöarna. Ön har 55 invånare och hotas av avfolkning. Torvturerna lockar besökare till ön, vilket skapar liv och rörelse och inkomster. Samtidigt får besökarna en god insikt i traditionellt färöiskt levnadssätt.

Länk: www.northadventures.fo/index.php?page=23

I Göingehövdingens fotspår – dansk-svensk kulturförmedling

I Göingehövdingens fotspår är ett dansk-svenskt projekt för förmedling av kulturbesökshistoria. Det bygger på historien om Göingehövdingen och de platser där han och hans snappanar har hållit till: en dansk-svensk Robin Hood-berättelse som

- utspelar sig i Skåne och östra Själland.
- Resultatet är en broschyr som man kan köra efter och återuppliva historien. Projektet kan inspirera andra områden i Norden till att hitta sin "glömda" historia och återuppliva den i ett turistsammanhang. Projektet vann innovationspriset 2010.

Länk: www.osby.se/Documents/snappanne-folder-2010_lowres.pdf

Förmedling av samisk kultur

- Nutti Sámi Siida är ett samiskt ekoturism-företag i Jukkasjärvi, Lappland. Renar, samisk kultur och samiska guider utgör kärnverksamheten i företaget. Turisterna får en djupgående inblick i den samiska kulturen och dess traditioner. De samiska guiderna visar den samiska klädedräkten och berättar om det dagliga livet inom rendriften, om nomadlivet och om hur man tar tillvara de gamla traditionerna. Flera av turerna är märkta med Naturens Bästa. Nutti Sámi Siida vann Grand Travel Award 2011 och Indigenous Tourism and Biodiversity Website Award 2010.

Länk: www.nutti.se

Digitala berättelser om kulturarv

- Digitala berättelser gör det enkelt att få tillgång till historier om kulturarvet via internet och smarta telefoner. Användarna deltar aktivt. Kulturarvsstyrelsen i Danmark lanserade 2010 webbplatsen "1001 fortällinger om Danmark" som tipsar om 1 001 danska kulturplatser för danska och utländska turister. Norge och Sverige har liknande kulturarvsprojekt där användarna deltar aktivt. De tre nordiska kulturarvsinstitutionerna överväger en gemensam digital plattform som riktar sig till turister i Norden under namnet Nordiska berättelser.

Länkar: www.1001fortallinger.dk, www.digitaltfortalt.no och www.platsr.se

Att levandegöra med hjälp av turisterna

- Flera danska museer låter turisterna själva förmedla kunskap. I Dejbjerg Jernalder bor utvalda tyska turistfamiljer i museets järnåldersby, där de demonstrerar hantverk och vardagsliv för besökarna som också ofta är turister. Familjerna lever sig in i tidsperioden och får en mycket speciell sames-

Foto: Peter Sten Hansen

Foto: Berit Kaas

terupplevelse, samtidigt som de förhöjer besökarnas upplevelser genom att göra historien levande. Språkligt sett är det en fördel med tysktalande familjer eftersom Västjylland har många tyska turister. Länk: www.levendehistorie.dk/index.php?option=com_content&view=article&id=40&Itemid=38

Levande berättelser på Norrbyskärs Museum

Norrbyskärs Museum i Sverige lägger stor vikt vid de berättelser som besökarna får höra och strävar efter att utveckla berättarkonsten. Museet använder sig av berättande guider som ger liv åt historien iförda tidstypiska kläder och utvecklar sin berättelse i dialog med besökarna. Varje år deltar guiderna i kurser i berättarkonst i samarbete med bland andra skådespelare. Länk: www.norrbyskar.se

Storytelling som ett verktyg för destinationsutveckling

Det tvärnordiska projektet Storytelling and Destination Development har belyst möjligheterna och begränsningarna med att använda storytelling som ett medel för att utveckla och marknadsföra nordiska turistdestinationer. Projektet har analyserat fem nordiska exempelområden med storytelling: The Settlement Centre of Ice-

- land i Borgarnes, en neandertal-varghåla
- i Finland, en medeltidsfestival i Norge, en
- skaldjursfestival i Sverige och Limfjords-
- fortällinger i Danmark. Man har inom
- projektet sammanställt en rapport med en
- rad slutsatser och rekommendationer.
- (Foto: Jonas Ingman).
- Länkar: [www.nordicinnovation.org/](http://www.nordicinnovation.org/Publications/storytelling-and-destination-development)
- www.landnam.is,
- www.susiluola.fi,
- www.visitmiddeldalderdalen.no,
- www.westsweden.com
- och www.visitlimfjorden.com

Turistupplevelser i en magisk parallellvärld

- Noorhjem är en magisk parallellvärld i
- Nordjylland, Danmark, där storytelling
- skapar nya spännande upplevelser, sär-
- skilt för turister i åldern 8–14 år som har
- sina oumbärliga mobiltelefoner i handen.
- På 32 olika platser i Nordjylland har man
- ställt upp poster med en aktiveringskod,
- och deltagarna får en liten berättelse på
- varje ställe. Noorhjem marknadsförs av
- turistbyråer och attraktioner i Nordjylland
- med tio samlarkort som berättar hur man
- kommer i gång med spelet.
- (Foto: VisitNordjylland)
- Länkar: www.noorhjem.dk och
- www.visitnordjylland.dk

Upplevelsebanken Aktiv Nordjylland

- De många upplevelser som erbjuds måste
- också marknadsföras. Upplevelsebanken
- Aktiv Nordjylland är ett samarbete mellan
- 36 små aktörer som erbjuder aktiva
- naturupplevelser i region Nordjylland,
- Danmark. Syftet är att utbyta erfarenhet-
- er, bygga nätverk och tydliggöra produk-
- ter under varumärket "Oplevelsesbanken
- Aktiv Nordjylland" samt att utveckla nya
- upplevelser. Detta har nu utvecklats till
- en webbaserad upplevelsebokning där
- turister lätt kan hitta, boka och köpa upp-
- levelser på ett enda ställe.
- Länk: www.aktivnordjylland.dk

Extremsport och utmanande aktiviteter i naturen

I Norden finns goda förutsättningar för utmanade aktiviteter och Extremsport. Här finns älvar för forsränning, stränder för vindsurfing, isar för glaciärklättring med mera. Därtill kommer de utmaningar som skapats av människor, som till exempel höghöjdsbanor i trädtopparna. Den här typen av aktiviteter handlar bland annat om att testa sina gränser och ta vissa risker.

Extremsportutövare är en relativt liten grupp som i stor utsträckning sköter sig själv. Den stora potentialen ligger istället i den betydligt större och växande grupp som ägnar sig åt utmanade aktiviteter i naturen på en mindre extrem nivå och som har behov av tryggare ramar.

Lokalområden kan använda utmanande aktiviteter som verktyg för regional utveckling, under förutsättning att man har de rätta naturförhållandena och engagerade idrottsutövare.

Foto: Raphael Thiebavt

Extremsportveckan i Voss

Extremsportveckan lockar årligen cirka 1 200 Extremsportutövare från 20–30 länder och cirka 10 000 besökare till Voss under en vecka. Under sport- och musikfestivalen tävlar man i bland annat kajak, rafting, mtb-bmx, kiting, skydiving, paragliding, hanggliding, multisport, freeride, big air, klättring, BASE och longboarding. De mindre erfarna får möjlighet att prova på Extremsportaktiviteter under trygga former. Länk: www.ekstremsportveko.com

Surfarkolonin Cold Hawaii

Utmanande aktiviteter kan användas som utvecklingsredskap för ytterområden. Den lilla staden Klitmøller i Danmark upptäcktes på 1980-talet av surfare, som började bosätta sig där. Platsen är numera känd som "Cold Hawaii". Småstaden frodas och växer mitt i ett område som annars upplever nedgång och avflyttning. Man har utarbetat en övergripande strategi för surfing i området. År 2010 hölls Cold Hawaii PWA World Cup, och man arrange-

Foto: Cold Hawaii PWA World Cup

rar årligen surffestivalen Surfjoint med över 1 000 deltagare från hela Nordeuropa. Länkar: www.coldhawaii.eu, www.realdania.dk/Projekter/Byen/Mulighedernes+land/Artikel-klitmoeller.aspx#

Foto: Destination East Greenland

Lär dig köra hundsläde på östra Grönland

Att åka hundsläde är en populär turis- taktivitet på Grönland. Vill man utmana sig själv kan man också lära sig att själv köra hundsläde. Upplevelsen utvecklades 2005 av lokala fångstmän och Destination East Greenland. Det tar cirka fem dagar att få ett körkort för hundsläde. Detta är ett exempel på innovativ vidareutveckling av en traditionell turistprodukt till en mer utmaningsinriktad upplevelseprodukt. Länk: www.eastgreenland.com

CoastZone North Atlantic, Färöarna

CoastZone North Atlantic är ett färöiskt äventyrsföretag som erbjuder upplevelser och utmanande aktiviteter för turister och företag. Aktiviteterna omfattar bland annat hajfiske, att få uppleva baksidan av ett 130 meter högt vattenfall, vandringsturer, rapellering, turridding, kajak, watercast i Atlanten och en utmanande linbana. Företaget samarbetar endast med lokala invånare för att ge en så autentisk upplevelse som möjligt av det färöiska samhället. Länk: www.coastzone.fo

Äventyr runt inlandsisen på Grönland

Arctic Caving Adventure på Grönland erbjuder turer inom Extremsporter som klättring, rapelling, glaciärvandring, isklättring och turer ner i hål i inlandsisen. När vintern kommer upphör avsmältningen av inlandsisen och turer- na går ner i de tunnlar och hål i isen som har bildats, där man kan se vackra for- mationer och färger. Hållättringsturen varar i 6–7 dagar, inklusive två dagars förberedelsekurs.

Länk: www.kangadventure.dk

Foto: Kim Michael Petersen

Foto: CoastZone North Atlantic

Foto: Sampo Tours

Isbrytarturer i Bottniska viken och arktiska farvatten

Vinterutmaningar kan man bland annat få på den finska turistisbrytaren Sampo, där turisterna kan ta på sig överlevnadsdräkter och hoppa ned i det iskalla vattnet. Efter doppet får man ett diplom. Sampo går i Bottniska viken och har efter 30 år som isbrytare fått nytt liv som turistbåt och skapar spännande vinterupplevelser för turister. Den som vill ha en mer extrem upplevelse kan åka till Nordpolen ombord på en atomdriven ubåt.

Länkar: www.sampotours.com och www.quarkexpeditions.com/arctic-expeditions/north-pole-cruise-ultimate-arctic-adventure/overview

Höghöjdsbanor i Danmark

Det är inte alla nordiska områden som har naturliga möjligheter till utmanande aktiviteter. Däremot kan till exempel höghöjdsbanor skapa utmanande aktiviteter i ett vanligt skogsområde och locka många besökare. Kragerup Gods har etablerat en omfattande aktivitetspark med 57 olika utmaningar på fyra banor med olika svårighetsgrad 5–30 meter upp i träden. Kragerup Go High kan besökas som en fristående upplevelse, eller som en teambuildingupplevelse och som en del av godsets hotell- och konferensverksamhet.

Länk: www.kragerup.dk

Foto: Birgitte Dinesen

Dykning i förkastningssprickan på Island

Dykning i kontinentalsprickan Silfra mitt på Þingvellir på Island finns med på tio-i-topp-listan över världens bästa dykupplevelser. Dykningen genomförs i själva sprickan mellan den europeiska och den amerikanska kontinentalplattan. Snorkelturer erbjuds också i kombination med andra utmanande aktiviteter som till exempel lavacaving. Det finns olika arrangörer, bland andra Arctic Adventures, ett isländskt äventyrs- och aktivitetsföretag med fokus på ekoturism, som bland annat köper utsläppsrätter från den isländska koldioxidfonden när de använder transporter.

Länkar: www.adventures.is/Iceland och www.kolvidur.is

Foto: Arctic Adventures

Foto: Solvin Zankl

Snorkling med späckhuggare i Tysfjorden i Norge

Orca Tysfjord arrangerar späckhuggarsafari i Tysfjorden. De mer äventyrslystna turisterna kan också välja att delta i en snorkeltur med späckhuggarna. Deltagarna förses med nödvändig utrustning, men simfötter och kamerablixt får inte

- användas eftersom detta kan störa sillen
- och späckhuggarna. De snorklande
- turisterna håller sig vid ytan och upplever späckhuggarna i deras rätta element
- under havsytan. Man lägger stor vikt vid
- säkerheten.
- Länkar: www.orca-tysfjord.no og
- www.tysfjord-turistsenter.no

Gastronomi och lokala livsmedelsnätverk som en del av turismen

Livsmedelssektorn är en av de mest betydelsefulla i Norden. Det pågår många initiativ för att förnya sektorn med fokus på nordiska smakupplevelser. Detta skapar också nya möjligheter inom turismen. Premierade restauranger med den nya nordiska maten utgör dragplåster i sig själva, men kanske saknas erbjudanden för turister med lite mindre exklusiva preferenser.

Livsmedelsproducenter går samman i allt större enheter, men samtidigt blomstrar de lokala, nischade produktionerna. Dessa bygger på kvalitet och särart. Producenterna kan ofta få ut bättre priser genom att sälja till turister istället för att leverera råvaror för massproduktion.

Matupplevelser kan också vara en utgångspunkt för utflykter i naturen, till exempel vandringsturer mellan lokala producenter.

Programmet Ny Nordisk Mat

Det tvärnordiska programmet Ny Nordisk Mat fokuserade på innovation inom mat, turism och upplevelseindustrin. Syftet var att stödja en innovativ och konkurrenskraftig utveckling av livsmedelsindustrin med utgångspunkt från Nordens olika råvaror, ingredienser och traditioner. Programmet blev mycket framgångsrikt och ska fortsätta i ytterligare fyra år med fokus på kommunikation. Det nordiska köket ska synliggöras och lanseras som ett varumärke som står för kvalitet och möjligheter, med fokus på teman som genresurser, råvaror, turism, kultur och hälsoaspekterna i det nordiska köket.

Länkar: www.nordicinnovation.net/focus.cfm?id=1-4416-13, www.nynordiskmad.org

Fur Bryghus

Fur Bryghus har byggt om en nedlagd anläggning för användning av moler-lera till ett mikrobryggeri som numera lockar 40 000 turister årligen. Tanken var att skapa en unik verksamhet som genom bryggning och försäljning av specialöl av hög kvalitet skulle göra ön Fur känd och skapa en turistattraktion med tonvikt på god mat och öl. Framgången har överträffat

- förväntningarna: bryggeriets öl säljs över hela landet och bryggerhuset har 19 heltidsanställda. Man arrangerar också olika evenemang och visningar där man berättar om ölproduktionen och husets historia för grupper.

Länk: www.furbryghus.dk

Nordatlantiska delikatesser

- Det tvärnordiska projektet Nordatlantiska delikatesser har som mål att skapa, marknadsföra och sälja kulinariska upplevelser till turistindustrin från Norge, Island, Färöarna och Grönland under ett gemensamt varumärke. Inom ramen för projektet har man nytolkat traditionella råvaror som till exempel kvanne, tång, salt och klippfisk och gjort dem till trendiga råvaror. De första produkterna finns redan i butikshyllorna. Målgruppen är turistindustrin och hemmamarknaden. Man har skapat en gemensam nordatlantisk profil och ett koncept för förmedling av den goda historien som hör samman med delikatesserna, så att turisterna också köper en personlig och lokal historia med sig hem.

Länkar: www.skaldnorge.no/norsk/om_nordic_delights, www.nora.fo/files/13/20100831114643544.pdf

Foto: Olga Biskopstø

Fotokollage: Agathe Devisme/Ipiutaq graphic design

Gastronomiska upplevelser på Grönland

På Ipiutaq besöksgrd på södra Grönland kan turister uppleva spännande fransk-grönländsk gourmetmat tillagad av lokala råvaror. Värdepåret är i färd med att renovera en fårfarm och har sedan 2007 haft sommargäster som bor och äter på gården och gör utflykter i omgivningarna, där det finns fina vandrings- och fiskemöjligheter. Ipiutaq besöksgrd är ett bra exempel på kombinationen av lantbruk och turism på Grönland, och på att gastronomiska upplevelser är ett bra verktyg för kulturutbyte.

Länk: www.ipiutaq.gl

Matsafari – matupplevelser i naturen

Matsafari är ett norskt turistföretag som tar med turister på kulinariska upplevelseturer och matkurser i naturen, där man tillagar mat av lokala råvaror.

Foto: Arne Hatløy

Företaget erbjuder skräddarsydda turer och teambuilding hela året. God mat och dryck ingår i turerna, men man lägger också stor vikt vid naturupplevelser, gärna i kombination med hög fysisk aktivitet. Företaget är certifierat av Norsk Økoturisme. Länk: www.matsafari.no

Matvandring på Öland, Sverige

Öland har framgångsrikt satsat på produktion av lokala livsmedel och specialiteter. Ön har ett livsmedelsnätverk och håller stora matfestivaler som till exempel Skördfesten. Dessutom erbjuder man särskilda matvandringar där turisterna vandrar runt och upplever produktionen och det landskap som utgör ramen för råvarorna. De guidade turerna innehåller naturligtvis också smakprover.

Länkar: www.bikeisland.se Läs mer under "matvandringar".

Foto: Karin Westberg

Foto: Brändö Konferens

Middag på isen

Matupplevelser kan arrangeras som en mycket speciell upplevelse utöver det kulinariska. På isen i Bottenviken arrangerar man "Dinner on Ice". Gästerna anländer över isen där levande ljus visar vägen till uppställda tält. Där serveras en trerätters gourmetmiddag baserad på nordiska råvaror. Middagarna kan bokas för grupper på 20–200 personer, och arrangemanget tar cirka tre timmar. Säsongen varar från runt mitten av januari till april. Idén uppstod utifrån ett behov av att ordna en särskild galamiddag för grupper på belöningsresa. Länk: www.dinneronice.se

HANEN – ett norskt nätverk för bygdeturism, gårdsmat och inlandsfiske

HANEN är en landstäckande bransch- och marknadsorganisation för företag inom bygdeturism, gårdsmat och inlandsfiske i Norge. Nätverket inriktar sig på livsmedel, övernattningsställen och upplevelser och

Foto: Roar Werner Vangsnes

- förvaltar bland annat kvalitetsmärket
- Gardsmathanen. HANENS färdplaner hjälper bland annat turister med resebeskrivningar, kartor och GPS-koordinater, så att de kan ge sig ut och uppleva platserna och smaka på produkterna.
- Länkar: www.hanen.no och HANENS reiseruter

Livsmedelsnätverk i Eyjafjörður på Island

- Det isländska livsmedelsnätverket i Eyjafjörður har stått som förebild för utvecklingen av andra livsmedelsnätverk på Island. Nätverket är förankrat i områdets kulturella och historiska betydelse för livsmedelsproduktionen och står för produkter av hög kvalitet. Nätverket har utvecklat ett innovationssystem som är inspirerat av Slow Food-rörelsen. Man ordnar en populär lokal matfestival vart annat år, och erbjuder bland annat också en sjutimmars matvaru- och gourmettur i lokalområdet.
- Länk: <http://localfood.is/english/>, www.rmfi.is/19thnordicsymposium/24september2010/S%C3%B3lheimar%2024.09/S%C3%B3lheimar%20session%2013.30-15.30/Gestsson,%20H.pdf

Kvalitetsmärkning för gastronomi – Gastronomy Denmark

- Gastronomy Denmark är en kvalitetsmärkning som syftar till att synliggöra gastronomiska upplevelser i Danmark för danska och utländska turister. Gastronomy Denmark har för närvarande 56 medlemmar i form av hotell och krogar, restauranger, konferens- och mötesplatser med kvalitetsmärkta restauranger.
- Det finns en rad kriterier för medlemmarna som bland annat gäller lokala råvaror,

Foto: Arktisk Menu

yrkesutbildning av kökspersonalen, livsmedelshygien, information till gästerna med mera.

Länk: www.aktivdanmark.dk/gastronomy

Arktisk Meny

Arktisk Meny är ett nätverk som består av 45 matställen i Nordnorge och på Svalbard. Alla matställena har fokus på lokal mat och serverar de bästa råvarorna efter årstid. Arktisk Meny arrangerar en rad professionella matkurser och deltar i mässor och profileringsarrangemang. Nätverkets filosofi är att maten är en viktig del av resan. Inom marknadsföringen av Nordnorge har arktiska råvaror och kokkonst en central roll. Arktisk Meny arbetar även med produktutveckling

för råvaruproducenter och leverantörer i Nordnorge.
Länk: www.arktiskmeny.no

Nätverket Taste of Finland – regionala finska restauranger

Nätverket Taste of Finland uppstod ur HelsinkiMenu, som drogs i gång som en del av ett Kulturhuvudstad 2000-projekt. Syftet med projektet var att lyfta fram finsk mat och introducera finska ingredienser av hög kvalitet samt kockarnas expertis. Sedan år 2000 har idén spritt sig till andra städer med särskilda menyer, samt regionala menyer. Numera ingår 59 restauranger i nätverket, som marknadsförs med en gemensam logotyp. Turisterna är mycket intresserade av dessa restauranger och menyer. Länk: www.tasteoffinland.fi

Foto: Taste of Finland

Konst och kultur

Symbiosen mellan konst och turism har funnits länge, och i Norden finns många lokalsamhällen där man använder konst och konsthantverk som en del i en aktiv utveckling av turismen. Vissa turistområden lockar till sig konstnärer – eller tvärtom. Detta ger konstnärerna goda försäljningstillfällen och möjligheter till gemensamma arrangemang.

En ny aktivitet är besök på platser där böcker eller filmer utspelar sig. Dessutom kan filminspelningar ha stor effekt på marknadsföringen. På andra platser integrerar man historia, folksagor och berättelser i turismen. Man bedömer att turisternas intresse ökar, och kanske finns en potential i den nordiska mytologin.

Satsningar på kultur kan hjälpa till att förnya kulturarvet och bidra till social hållbarhet och bättre ekonomi lokalt. Med hjälp av märkningar säkerställer man äkthet och hållbar affärsverksamhet.

Foto: Leena Venho

Konstnärsstaden Fiskars i Finland

I Fiskars har man ombildat en småstad med nedlagd järnindustri till ett centrum för finsk design, konst och industridesign med över 100 utövande konstnärer och konsthantverkare. Fiskars har konferenscenter, hotell, restauranger, butiker och utställningar som årligen lockar cirka 150 000 turister, men är samtidigt ett väl fungerande lokalsamhälle. Hållbarhet – miljömässigt, ekonomiskt, kulturellt och socialt sådan – är ett centralt tema i stadens utveckling. Fiskars tilldelades 2007 det internationella priset The Royal Destination Award for Sustainable Tourism för sin mångsidiga och innovativa insats för utveckling av hållbar turism.

Länk: <http://www.fiskarsvillage.fi/sv/>

Konstrundor i Ystad eller Skåne

Konstrundor har blivit en klassisk påsktradition, särskilt i Sydsverige, där konstnärer och konsthantverkare håller öppet hus

- i ateljéer och verkstäder. Konstrundorna i
- Skåne är de största och mest omfattande.
- Samtidigt öppnar bland annat hotellet för en
- ny säsong och erbjuder särskilda ”konstpa-
- ket”. Konstrundorna stärker både turismen
- och konstnärernas omsättning och gynnar
- lokalsamhällena.
- Länkar: www.ksvkonst.se, www.oskg.nu,
- www.vskg.se, www.konstrundan.nu,
- www.konstrundan.com,
- www.linderodsasensturm.se,
- www.oppnasinnen.org

Konstnärsemester – Saksala ArtRadius i Haukivuori, Finland

- Det internationella konstcentret Saksala
- ArtRadius arrangerar konstkurser, sympo-
- sier, utställningar och boende för konstnärer
- på centret. Man har även en skogslabyrint,
- museum, skulpturpark, ateljéer och arbets-
- verkstäder. Konstcentret erbjuder sommar-
- vistelse och över 90 procent av de boende är
- utländska besökare och konstnärer från hela

världen. Under konstnärsestern kan man delta i olika kurser som måleri, teckning och tryck, och även få intensiva naturupplevelser. Särskilt konstcentrets internationella nätverk samt användningen av sociala medier lockar många och stärker ortens och områdets turism.

Länk: www.saksala.org

Foto: www.filmturist.dk

Filmturism på Sydfyn under gemensamt varumärke

Bara några dagar efter att Susanne Biers film Hämnden vann en Oscar i Hollywood lanserade Sydfyn i Danmark en rad turistupplevelser baserade på filmen under gemensamt varumärke. Man har gett ut en DVD om Sydfyns pärlor, som ett stöd för marknadsföringen riktad mot den tyska turistmarknaden, i ett samarbete mellan Syddansk Turisme, Film Fyn och en tysk filmdistributör. Denna gemensamma marknadsföring omfattar också att man gör reklam för Sydfyn på filmaffischer i Nordtyskland. Lokalområdet försöker nu locka fler filminspelningar och skapa upplevelser för filmturister.

Länk: www.filmturist.dk

Deckarturism i Ystad

I Ystad i Sydsverige blomstrar deckarturismen, som bland annat bygger på Henning Mankells Wallander-böcker och filmatiseringarna av dessa. Turistbyrån erbjuder guidade "Wallander-turer" på svenska, engelska och tyska. Guidade promenader för grupper ordnas av Guidepoolen. Dessutom finns Wallanderturer i Frivilliga Bergningscorpens veteranbrandbil, som tar med turisterna runt till olika Wallander-platser i staden. Ystads Filmmuseum, Cineteket har guidade turer om hur man spelar in en film. Film har blivit en stor turistattraktion i den svenska småstaden. Länkar: citybreak.skane.com/content/i-kurt-wallanders-spar-o, www.ystadsfbc.se, www.guidepoolen.se och www.ystad.se/cineteket

Konsthantverk som souvenirer –

Sagamuseet i Reykjavík

Sagamuseet lägger stor vikt vid autenticiteten i sina utställningar: klädedräkter, vapen och vardagliga föremål har återskapats med hjälp av de ursprungliga metoderna och är kopior av verkliga föremål som har hittats. Museets butik säljer konsthantverk som är gjort enligt traditionella metoder, till exempel glasföremål, pärlor, smycken, kläder, sjalar, hattar, skor och mycket annat. Besökare kan också köpa kopior av sidor ur de gamla sagorna, som ursprungligen skrevs på kalvskinn. Att använda traditionella hantverkstekniker för att tillverka souvenirer för turister ökar autenticiteten och bidrar till att hålla de gamla teknikerna vid liv.

Länk: www.sagamuseum.is

Duodji-märket – äkthetsmärkning av samiskt hantverk

Samiskt hantverk – sámi duodji – är en äkthetsmärkning av handgjorda samiska produkter som kläder, redskap, husgeråd, fångstredskap och utsmyckning. Hantverkstraditionen är lång och bygger även i dag på material från naturen. Samiskt hantverk tillverkas enligt gamla traditioner, anpassas efter nya tekniker och användningsområden och skiljer sig från plats till plats. Allt fler samiska hantverkare märker sina produkter med duodjimärket, vilket visar att köparna efterfrågar märkta produkter och att hantverkarna anser det värt att använda märket.

Länk: www.sameslojdstiftelsen.com/?p=33

CITES CITES-tillstånd för vissa typer av turistsouvenirer

Konsthantverk är ytterst populärt som souvenirer, som till exempel grönländska tupilaker: vackra andefigurer utskurna i ben eller tand. För att turister ska få föra med sig dessa produkter hem krävs ett CITES-tillstånd, och i vissa länder är det inte tillåtet att ta med produkterna hem. CITES står för Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna och kontrollerar omfattningen av handeln med vissa hotade eller delvis hotade djurarter. Målet är att endast tillåta en handel som är hållbar i förhållande till växter och djur. Länk: www.cites.org

Foto: Hans Lange

Festivaler och evenemang

Antalet festivaler och evenemang ökar snabbt. Typiskt använder sig lokalsamhällen av sådana arrangemang för att stärka sin identitet och samtidigt locka besökare, gärna utanför säsongen. Temana varierar och vissa festivaler lockar många besökare och medier till ytterområden med hjälp av ett ovanligt tema, som till exempel träskfotboll. Festivaler kräver omfattande förberedelser och är snarare något som skapar intresse för ett område än en inkomstkälla för turistbranschen. Dessutom utgör festivaler en utmaning ur miljösynpunkt, eftersom många människor samlas på kort tid, men miljövänliga festivaler är bra inspiration för andra. Utvärdering och utbyte av erfarenheter sker bland annat inom projektet Nordic Event Tourism Networks.

Foto: Marius Fiskum

Den samiska Riddu Riddu-festivalen

Den samiska Riddu Riddu-festivalen i Nordnorge är en av de mest betydelsefulla internationella urbefolkningsfestivalerna i Europa med över 12 000 deltagare. Festivalen har ett brett program med musik och scenkonst, inhemsk film, Årets Nordliga Folk, litteratur, barnfestival, ungdomsläger, konstutställning, kurser, seminarier, marknadsområde med mera. Programmet för festivalen publiceras bland annat på Internet. Riddu Riddu har två anställda och cirka 50 entusiaster som arbetar hela året med planeringen, samt 300 volontärer under själva festivalen.

Länk: www.riddu.no

- **Tordenskioldsdagarna i Frederikshavn**
- Under Tordenskioldsdagarna i Frederikshavn levandegörs under flera dagar lokal och skandinavisk maritim kulturarvshistoria som kretsar kring en av Skandinaviens mest kända sjöofficerer, Peter Wessel Tordenskiold, med upp emot 1 000 volontärer och professionella från Danmark, Norge och Sverige samt Färöarna. Projektet har växt till att bli nordiskt och lockade 2010 42 000 deltagare till Frederikshavn, 15 000 till Tordenskioldsdagen i Göteborg och 100 000 till Oslo. Tordenskioldsdagarna har bidragit till en omställning från krisdrabbad industristad till en upplevelseekonomi som förenar kultur, företagande och turism.
- Länk: www.tordenskiold.dk

Ismusikfestivalen i Geilo Norge – estetik, musik och natur i samspel

- Ismusikfestivalen nära Geilo innefattar olika konstnärliga uttryck som alla har koppling till is: musik, dans, arkitektur, konst, design, videokonst, skulpturer, smycken av is, foto och fotografier överförda till is. Festivalen har sedan 2006 arrangerats av det ekoturismcertifierade företaget Høve Støtt. Den miljövänliga driften utgör en

Foto: Jan Michael Madsen

Foto: Geilo Naturfoto v/ Bjørn Furuseth

central del av planeringen och förberedelserna för festivalen. Bland annat erbjuds gratis kollektiv transport till festivalområdet från Geilo.

Länkar: www.icefestival.no och www.hovestott.no

Vinterfestivaler på Svalbard

Vintern på Svalbard är lång, mörk och mycket kall, ofta 20–30 minusgrader. Flera olika vinterfestivaler bidrar till att göra vinterperioden till en upplevelse och muntra upp lokalsamhällets knappt 3 000 invånare samt locka turister. Dark Season Blues i oktober markerar att vintern är på väg. Konstfestivalen KunstPause Svalbard i november markerar i sin tur inledningen på polarnätterna. Polar Jazz är en 4–5 dagar lång jazzfestival under den mörkaste och kallaste tiden i januari. "Solfestveckan" runt den 8 mars markerar att solen har återvänt. Dessa festivaler synliggör Sval-

Foto: Reibo Reklame

- bard och lockar såväl turister som medier
- och tidigare invånare.
- Länkar: www.polarjazz.no,
- www.svalbardblues.com,
- [www.lokalstyre.no/Modules/theme.aspx?](http://www.lokalstyre.no/Modules/theme.aspx?ObjectType=Article&ElementID=35210&CategoryID=867)
- [ObjectType=Article&ElementID=35210&](http://www.lokalstyre.no/Modules/theme.aspx?ObjectType=Article&ElementID=35210&CategoryID=867)
- [CategoryID=867](http://www.lokalstyre.no/Modules/theme.aspx?ObjectType=Article&ElementID=35210&CategoryID=867) och www.solfest.no

NICE-projektet Nordic Event Tourism Networks

- Festivaler är viktiga för nordisk turism och
- bidrar positivt till den lokala och regionala
- ekonomin och kulturutvecklingen, samt
- förlänger turistsäsongen. Nästan alla
- festivaler möter dock samma utmaningar
- kring finansiering och ledning. Det tvär-
- nordiska projektet Nordic Event Tourism
- Networks samlar in och delar kunskap om
- evenemangs- och festivalledning. Man har
- etablerat en plattform för kunskapsutbyte
- mellan festivalchefer i Norge, Sverige och
- Danmark. Där sker viktiga mentormöten
- mellan festivalarrangörer och turismforskare.
- Det finns en webbaserad kunskaps-
- bank om ledarskapsrelaterade ämnen, och
- man har även testat en gps-baserad teknik
- för kartläggning av besökarnas rörelse-
- och beteendemönster som ger insikt i
- konsumtionsmönster och de populäraste
- ställena på festivalområdet.
- Länkar: [www.nordicinnovation.org/Global/_Publications/Reports/2011/201104_](http://www.nordicinnovation.org/Global/_Publications/Reports/2011/201104_NICE_Tourism_summaryreport.pdf)
- [NICE_Tourism_summaryreport.pdf](http://www.nordicinnovation.org/Global/_Publications/Reports/2011/201104_NICE_Tourism_summaryreport.pdf) och
- [www.dn.se/resor/gps-hittade-stillsam-tu-](http://www.dn.se/resor/gps-hittade-stillsam-turistgrupp)
- [ristgrupp](http://www.dn.se/resor/gps-hittade-stillsam-turistgrupp)

VM i kärrfotboll

- Den innovativa aktiviteten kärrfotboll har
- snabbt utvecklats till ett populärt VM-eve-
- nemang som lockar över 30 000 personer
- och internationella medier till den lilla
- finska staden Hyrynsalmi. Varje år samlas
- ett flertal tv-bolag för att berätta för tittare
- i hela världen om den udda finska sporten.
- Idén föddes 1998, och redan 2000 fanns
- ett VM, där lagen står i kö för att få vara

Foto: Jussi Ovakainen

med. På Sump Rock-festivalen samlas spelare och åskådare för kvällsunderhållning. VM i kärrfotboll har en mycket positiv effekt på turismen i hela Kainuu-regionen. Länk: www.swampsoccer.fi

Grottkonsert i Klæmintsgjógv, Färöarna
Grottan Klæmintsgjógv på Färöarna utgör ramen för de kända grottkonsserter som framförs live av kända färöiska artister. Den 400 meter djupa och 70 meter höga grottan har en mycket speciell akustik och stämning, där musiken ackompanjeras av naturens egna ljud som fågelsång och vågornas brus. Grottan kan bara nås från sjösidan, så musiker, besättning och turister seglar från Tórshavn med träskeppet Norðlýsið. Grottkonsserterna har besökts av många statsöverhuvuden och kungliga personer. Flera internationellt kända artister och band har spelat i grottan. Biljetter kan bokas via hotell, resebyråer, turistinformation och Norðlýsiðs webbplats. Länk: www.nordlysid.com/documents/00001.pdf

• **Green Footsteps – Roskildefestivalens miljökampanj**

• Green Footsteps är den danska Roskilde-festivalens miljökampanj som uppmanar festivalbesökarna att handla med omtanke om miljön före, under och efter festivalen.
• De mest miljövänliga deltagarna belönas med bland annat campingfördelar. Till exempel ordnas en gemensam, kostnadsfri cykeltur till festivalen med live-DJ och rullande ljudanläggning och utspisning under resan. På festivalen samlar man bland annat också in energi från dansgolven. Hela Roskildefestivalen miljövärderas varje år och nya miljöåtgärder föreslås.
• Länkar: http://roskilde-festival.dk/om_festivalen/green_footsteps/om_kampagnen och www.baisikeli.dk

Foto och logo: Birthe Nielsen/Green Footsteps

Foto: Jørgen Nordtorp Jørgensen

Vandringsfestival

Sedan 2009 hålls en årlig vandringsfestival på Själland i Danmark. År 2010 genomfördes 115 turer med omkring 2 000 deltagare. År 2011 utvidgades festivalen från en till drygt tre veckor med vandringsturer i hela Region Själlands 17 kommuner. Programmet omfattar bland annat invigning av nya stigar, familjeaktiviteter, hjärtvandringar, GPS- och maratonvandringar, stavgång,

- nattvandringar och etappvandringar på
- Själlandsleden. Även lokal mat, guideade
- turer, musik, dans, övernattning och
- ”skavsårsbar” för trötta fötter erbjuds.
- Festivalen kommer 2011 att bli en del av
- en gemensam norsk-svensk-dansk sats-
- ning. Det finns också vandringsfestivaler
- bland annat i Norge (se länk).
- Länkar: www.vandrefestival.dk och
- www.norskvandrefestival.no
-

Vidareutveckling av nordisk hälsa och wellness för turister

Hälsa och wellness är populära trender inom turismen. Här har Norden särskilda lokala traditioner och möjligheter, som den finska bastukulturen och de geotermiska källorna på Island. Nya wellnessprodukter med ljus, ljud och doft har utvecklats, och lokala örter och mineraler används i skönhetsprodukter. I regi av Nordisk Innovationscenter arbetar man inom projektet Nordic Wellbeing på en innovativ vidareutveckling av wellness och turism.

Utveckling av wellness-produkter kan skapa arbetstillfällen och bidra till att förbättra den lokala ekonomin. Det bidrar också till den sociala hållbarheten. Den miljömässiga hållbarheten varierar beroende på typ av anläggning. Geotermisk energi är koldioxidneutral, men med hjälp av miljöteknik kan även vanliga spa-anläggningar göras miljövänliga.

NICE-projektet Nordic Wellbeing – A Health Tourism Approach to Enhance Nordic Competitiveness

Projektet Nordic Wellbeing – A Health Tourism Approach To Enhance Nordic Competitiveness strävar efter att skapa ett särskilt nordiskt innehåll i de erbjudanden inom wellness som erbjuds av turismföretag och destinationer i Finland, Sverige, Norge och Island. Syftet med projektet är att utveckla ett nytt, specifikt nordiskt koncept för turistprodukter, baserat på unika nordiska värderingar och förankrat i naturen, renhet, en bild av hälsa och värderingar från den norra delen av Europa. Projektet strävar också efter att förlänga turistsäsongen genom att fokusera särskilt på äldre besökare.

Länk: www.uef.fi/mot/nordic-wellbeing och www.nordicinnovation.org/Publikationer/Innovating-and-re-branding-nordic-wellbeing-tourism/

Geotermiska spa-anläggningar på Island

The Blue Lagoon är ett väletablerat spa på Island med geotermiska bad, restaurang, butik och Clinic Hotel. Blue Lagoon har

- utvecklat olika turistprodukter kring sitt
- varumärke, bland annat en egen hud- och
- kroppsvårdsserie som bland annat säljs på
- flygplatsen och webben. Ett Blue Lagoon
- Spa är nu etablerat i Reykjavik. Blå Lagu-
- nen är märkt med Blue Flag. Islands nyaste
- spa är Mývatn Nature Baths i naturskydds-
- området Mývatn på nordvästra Island.
- Turistanläggningarna har utvecklats med
- stor omsorg om det känsliga ekosystemet
- och öppnade 2004. Anläggningen har åtta
- anställda och 75 000 besökare årligen.
- Länkar: www.bluelagoon.is och
- www.jarlbodin.is

Saltbad på Læsø

- Læsø Kur på Læsø är resultatet av en inno-
- vativ ombyggnad av en gammal kyrka och
- erbjuder olika behandlingar med Læsø-
- salt, lera och alger från havet. Nyetable-
- ringen av den historiska saltsjudningen på
- ön har skapat en populär turistattraktion
- och följdverksamheter som livsmedel och
- kurbad, som har stor effekt på den lokala
- ekonomin. Restlagren från saltproduktio-
- nen används i kurbadet. Saltbad är bra mot
- olika hudbesvär. Læsø Kur är erkänt som

Foto: Berit Kaas

Foto: Klirsten Østergaard

behandlingsställe för psoriasis och erbjuder boende i samband med behandlingen.

Länkar: www.saltkur.dk, www.saltsyderiet.dk och www.spegeriet.dk

Dofthotel – Bella Sky Comwell, Danmark

Hotell med specialdesignade dofter ska ge gästerna ökad njutning under vistelsen. Dofter hör till de mest kommunikativa sinnesintrycken, men i regel fokuserar man på visuella och auditiva intryck. Bella Sky Comwell Hotel Copenhagen har totalt elva doftanläggningar anslutna till de centrala ventilationssystemen, och varje område får sin egen doft. Företaget UrbanXperience som står bakom doftupplevelserna garanterar att inget av de material som används kan framkalla allergiska reaktioner.

Länkar: www.bellaskycomwell.dk och www.urbanxperience.dk

Foto: Claus Starup

Terapeutiska spa- och hotellrum

En ny typ av hotellrum, "Relaxation Rooms", kombinerar ljud, ljus och ren luft och ger hotellgästen möjlighet att själv välja stämning, till exempel en skogsmiljö eller havsmiljö. Ljud och ljus är koordinerade så att gästerna till exempel kan vakna upp till en soluppgång. Dessa "Relaxing Rooms" använder bland annat den senaste LED-tekniken. Hotell Gothia Towers i Göteborg har installerat sådana hotellrum. Företaget har också utvecklat en "Relaxing Pod", vilket är ett terapeutiskt upplevelserum som kan installeras på spa- och wellnesscenter.

Länkar: www.avelution.se, www.avelution.se/erbjudande.html och www.gothia-towers.com/en/hotel/room-categories/relaxing-room/

Naturbaserade skönhetsprodukter

Isländska skönhetsprodukter från företagen Villimey och Sóley Organics är framställda enligt gamla recept och innehåller vilda örter från naturen, medan Blue Lagoon erbjuder produkter som är baserade på mineraler och silikater från geotermiskt havsvatten. Skönhetsprodukterna säljs i lokala butiker och till turister på flygplatsen samt under flygningar med Iceland Air och Iceland Express. Bland annat har flygplanstidningarna etablerat dessa isländska nischprodukter som attraktiva souvenirer för turister.

Länkar: www.villimey.is, www.soleyorganics.com och www.bluelagoon.com/Shop/

Blåvand Kurbad og Wellness – en miljövänlig anläggning

Blåvand Kurbad og Wellness är ett av Skandinavien största wellnesscenter. Med hjälp av olika miljötekniker sparar man årligen in 190 ton koldioxid. En jordvärmeanläggning med 6 km nedgrävda jordvärmeslangar och vatten/väte-värmepumpar värmer vattnet till 30–35 grader. Jordvärmen kompletteras av en 300 kvadratmeter stor solfångaranläggning, och under sommaren utvinns värme genom en luft-till-vatten-värmepump. Energieffektiv LED-belysning och vattenbehandlingssystem säkerställer en betydligt mindre el- och vattenförbrukning än med traditionella rengöringssystem. Systemet är så effektivt att det bildas överskottsvärme som används till ett stort tropiskt äventyrsbad på campingplatsen, vilket gör att även detta är mer miljövänligt.

Länk: www.blaavandwellness.dk

Wellness Denmark

Wellness Denmark är ett nätverk för danska wellnessföretag, leverantörer och andra intressenter med fokus på kvalitet och service. Wellness Denmark arbetar för att kvalitetssäkra och marknadsföra den totala upplevelsen för wellnessgästen. Wellness Denmark har cirka 30 medlemmar. Man har en rad medlemskriterier och extern kontroll. Medlemsförmånerna omfattar bland annat delaktighet i nätverk i den danska spa- och wellnessbranschen samt en rad attraktiva marknadsföringstjänster. Ett ökat skandinaviskt samarbete inom wellness är på gång. Länk: www.aktivdanmark.dk/wellness

Verktyg och digitala möjligheter

Många av de spännande turisminitiativen i ytterområdena samlar sina erfarenheter i rapporter som andra kan ha glädje av. Detta gäller särskilt en rad tvärnordiska projekt. Dessutom finns en del handböcker och andra verktyg för att utbyta erfarenheter och dela med sig av kunskap.

Turister använder i allt högre grad Internet och andra digitala medier för att söka information om semestermöjligheter, dela upplevelser och utbyta erfarenheter både före, under och efter resan. Därför är det viktigt att turistbranschen är förtrogen med dessa nya möjligheter och förstår att använda dem på ett ändamålsenligt sätt. Detta är en förutsättning för att ligga långt framme i utvecklingen, få utbyte av de nya möjligheterna och nå ut till den yngre generationen av turister.

Finsk handbok i produktutveckling

Projektet Integrated Tourism Product Development är inriktat på att identifiera, driva på och förnya utvecklingen av turistprodukter och turistprocesser i små och mycket små företag. Projektets webbase-erade handbok Tourism Product Developer's Handbook omfattar produktutveckling, ett nytt angreppssätt på produktutveckling i eget företag, 20 redskap för olika produktutvecklingssituationer samt sex företagsexempel. Handboken bidrar till en helhetsorienterad utveckling av lönsamma, hållbara och upplevelsebaserade produkter i små turismföretag. (Illustration: Lapland University Consortium Tourism). Länkar: <http://matkailu.luc.fi/tuotekehitys>

Handbok i utveckling av naturbaserade turistprodukter i norr

Handboken beskriver olika aspekter av hållbar turism och hur man integrerar denna i turismföretag. Den innehåller en introduktion till hållbar och naturbaserad turism, analyser av företags hållbarhet, marknadsföring i förhållande till den gröna konsumenten, utveckling av hållbara naturbaserade turistprodukter samt exempel på företags hållbara aktiviteter. Länk: www.nora.fi/files/13/20091007091528148.pdf

Vägledning i miljö- och energiarbete inom turism

Vägledningsrapporten Grøn Turisme – Forudsætninger og analyser från HORESTA ger en utförlig översikt över danska övernattnings- och konferensföretags miljöarbete. Översikten visar vilka krav företag och myndigheter ställer på gröna konferens- och övernattningsställen, samt innehåller konkreta rekommendationer som kan vara till hjälp i arbetet med att skapa en grön och hållbar turistdestina-

tion. HORESTAS temawebbplats om miljö och energi innehåller dessutom råd om hur man reducerar avfall och arbetar med ekologi, samt kortfattad information om miljömärkning och miljöledning. Här finns också en länk till danska konsumentombudsmannens vägledning kring miljö och etiskt marknadsföring. Länkar: »Grøn Turisme – Forudsætninger og analyser«
»Grøn Turisme – Forudsætninger«
www.horesta.dk/da-DK/Raadgivning/Miljoe%20og%20energi.aspx

Digital verktygslåda för turistbranschen

Boken Den Digitale Værktøjskasse är en lättillgänglig och konkret guide som hjälper folk inom turistbranschen att komma igång med de nya digitala kommunikationstjänsterna. Boken förmedlar ny kunskap och praktiska verktyg för att stärka närvaron på nätet i turistsammanhang. Här behandlas bland annat Facebook, Google, TripAdvisor, Twitter, YouTube, Google Maps och olika mobillösningar för turistindustrin. Boken är resultatet av ett samarbete mellan Midtjysk Turisme och den digitala konsultbyrå Seismonaut. (Foto: Midtjysk Turisme). Länkar: <http://digitaleturistakademi.dk/den-digiale-vaerktoejskasse> och www.midtjyskturisme.com/vaerktojer.aspx?ID=910

Screeningverktyg för sociala medier: The Asian Social Web

The Asian Social Web är ett screeningverktyg som söker av sociala medier för att se vad asiatiska turister i Skandinavien säger om sin resa och om det är positivt eller negativt. Turistbranschen kan använda detta bland annat som ett management- och marknadsförings-

Foto: Ana Munar

verktyg. The Asian Social Web är en social medieplattform med en sök- och utvärderingsplattform samt en databas för kunskapsdelning. Verktuget tillhandahåller ständigt aktuell användarbaserad information om turisternas åsikter och upplevelser samt statistik över tendenser på de sociala medierna (till exempel tidigare trender). Detta kan användas för att utveckla strategier för turistmarknadsföring i Asien. The Asian Social Web är utvecklad och underhålls av Scandinavian Tourism Board for Asien & Pacific.

Länk:

www.stb-asia.com/corporate/index.html

- **INNOTOUR – en Web**
- **2.0-kunskapsplattform**
- INNOTOUR är en Web 2.0-kunskapsportal
- och en virtuell samlingsplats för studenter,
- lärare, forskare och företag. INNOTOUR
- innehåller funktioner, verktyg och komponenter som är inriktade på att stödja och
- utveckla turist- och upplevelsebranschen,
- bland annat i form av strategiska innovationsverktyg och best practise cases. INNOTOUR utvecklas kontinuerligt med nätverk
- och allt fler erbjudanden och möjligheter för studenter, företag och forskare inom turism.
- Portalen är utvecklad av Syddansk Universitet, Danmark.
- Länk: www.INNOTOUR.com

norden

Nordiska ministerrådet

Ved Stranden 18
DK-1061 København K

www.norden.org

Inspirationskatalog

Detta projekt har samlat goda exempel på hållbar turismutveckling i Norden som kan inspirera ytterområden till utveckling inom turism. En hållbar turism omfattar en utveckling som säkerställer en långsiktigt miljömässig, sociokulturell och lokalekonomisk balans i området, så att den bidrar positivt till området och inte sliter ner resursunderlaget. Fokus i exempelsamlingen ligger särskilt på de miljömässiga och sociokulturella exempel som hjälper lokalsamhällen, eftersom fokus vanligtvis ligger på ekonomiska aspekter av turismutveckling. Syftet med projektet har i första hand varit att utarbeta en nordisk "bra praxis"-katalog inom hållbar och innovativ turismutveckling och regionala strategier, som kan ge ytterområden i Norden inspiration och konkreta exempel som kan stimulera till lokal utveckling genom turism.